

Тынеш пурташ
ямдылышылан полыш

Йошкар-Ола

2023

*Йошкар-Олан да Марий Элын
Высокопреосвященнейший митрополитше Иоаннын
благословитлымыж почеш*

Ончылмут

Тынеш пураш шонышо ең дене але Тынеш пуртышашлык йочан ача-аваже да кресава-кресачалан ойырымо ең дене туныктен мутланымаш эртаралтеш. Тынеш пураш шонышо ең дене икмыняр гана вашлийын мутланымым, тудлан күлешан ойканашым пуымым рушлаже «оглашений» маныт.

2013 ийысе Архиерей Собор «О религиозно-образовательном и катехизическом служении» документым ямдылен. Тушто каласыме: «Святой Крещенийым налаш ямдылалтше чыла кугыен да 7 ий деч кугурак чыла йоча Тынеш пурташ ямдылыме (огласительный) мутланымашым эртышаш. Азам але 7 ияш деч изирак йочам Тынеш пуртымо годым теве мом шарныман: Черкыште Тынеш пуртымаш нунын ача-аваштын да кресава-кресачалан ойырымо ең-влакын ўшанымышт гоч шукталтеш. Сандене нунын дене туныктен мутланымаш эртаралтеш. Ўшанымашын негызшым сайын палыше да черке илыш дене илыше ең-влак дене тыгай мутланымаш огеш эртаралт».

Тыгай мутланымаш икмыняр гана лиеш. Тушто Ўшанымашын Символжо молитвам туныктат, Священный Возымаш гыч ойырен налме ужаш-влак дене палымым ыштат. Тыгак христиан нравственностьн негызшым – мо тугай сулык да поро койыш-шоктыш – умылтарат, Черкын литургий илышышкыже пуртат.

Чылажым радам дене шукташ йӧн уке годым тыгай кагаш пуалтеш: «Христиан нравственность, православный ўшанымаш да черке илышын тўн умылымашыже нерген кок мутланымаш деч шагал огыл лийшаш. Сулыкышт верч ӧкынаш туныкташ манын, сулыкым касарыме нерген мутланымашым священник 7 ияш деч кугурак чыла ең дене эртарышаш».

Тынеш пурымо Таинствылан кажныже эше шке семын ешарен ямдылалтеш гын, Евангелийым лудеш да черке литератур дене палыме

лиеш гын, кугу пайдам налеш. Тынеш пураш толмо кечын, Таинстве шукталтме деч ончыч, кажне священник эше ик гана туныктен ойлышаш.

Тынеш пурташ ямдылыше еным катехизатор маныт, тудо клирик – черкыште служитлыше ен – але тиде пашалан лўмын ямдылыме мирянин лийын кертеш. Тынеш пураш ямдылалтше енлан катехизатор тыглай шинчымашым гына пуышаш огыл, а тыгак черке общиныш пураш да христиан илыш дене илаш кумыландышаш. Тынеш пуртымо йочан ача-аважым да йочалан кресава але кресачалан ойырен налме енымат Сулык касарыме да Святой Причастий Таинствыш ушнаш ўшандарышаш улыт. Катехизаторын пашаже Тынеш пуртымаш дене ок мучашлалт. Юмылан ўшаныше енлан христиан верам чын умылаш да Черке илышыш пентгыдын ушнаш полшышаш. Тынеш пурышо енлан чыла умылен налаш священник ден катехизатор умбакыжат полшаш тўналыт, туныктымо пашамат шуют.

Тиде пособийыште Тынеш пурташ ямдылыше енлан полшен кертше кангаш-влак пуалтыт. Религиозный туныктымаш ден катехизацийын Синодальный отделже «Оглашение на современном этапе» пособийым луктын, тушто эше вес пример-шамычым муаш лиеш. Тысе темлымаш-влак иканаште икмыняр ен дене пашам ышташ ямдылыме улыт. Южо приходышто посна еным ямдылыме годым тудын тунемме да культур кўкшытшым шотыш налман. Ты изи книгаште ончымо теме-влакым кумданрак рашемдаш шонеда гын, «Оглашение на современном этапе» пособийыште ончыктымо святой ача-влакын пашашт ден канонический йодмаш-влакын ссылокштым кучылт кертыда.

Катехизаторын мутланыме радамже

Катехизатор ончыч Черкын догматше ден нравственный туныкты-машыже-влак нерген кўчыкын умылтара. Черкын вашталташ лийдыме умылымашыже-влакым догмат маныт. Эн ончыч шкенам чын ырреслымым, Юмын Кумытло улмыжым да Христосын кок пўртўс гыч шогымыжым умылтарыман. Тыгай мутланымаш годым православный ўшанымашын негызше да черке Таинстве-влак нерген умылымашым рашемдыман. Юмым йўратыме да шке лишылетым йўратыме нерген Юмын кок тўн кўштымашыж гоч христиан нравственностьын негызшым умылтараш кўлеш.

Катехизатор ен-влаклан «Ўшанымашын Символжо» текстым пуэда, чылан пырля лудын лекмеке, тушто улшо палыдыме шомак-влакым умылтара. Вара приходысо илыш да тўрлў мероприятий ден вашлиймаш-влак нерген каласкала, Тынеш пурымекышт, ен-влакым тушко ушнаш ўжеш. Вашлиймашым эртарыме пўлемыште чылаштлан шинчаш ситыше вер лийшаш. Приходышто тыгай пўлем уке гын, чыла енлан пўкеным але олымбалым ончылгочак храмыш верандат.

Тиде пособий мучаште ен-влаклан пуэдышаш материал-влак улыт: Ўшанымашын Символжо, тўн молитва ден Юмын кўштымашыже-влак. Кўлеш жапыште пуэдаш манын, нуным ончылгоч шукемден ямдылыман. Приходышто улшо ойыртемным шотыш налын, келшыше ешартышым шке гыч пурташ лиеш. Черке настоятель благословитла гын, катехизатор эше моло кўлеш материал ден листовкым ямдылен кертеш.

Чыла мутланымашым эртарымеке, катехизатор ен-влаклан свидетельствым пуэда, тудын образецше пособий мучаште уло. Тўн шотышто тыгай свидетельстве вес черкыште але вес приходышто Тынеш пурышо енлан гына кўлеш. Свидетельствеш кидпалым священник ден катехизатор пыштат (але ик катехизатор гына пышта) да приходын печатыше дене пентгыдемдат.

Ончылмутышто ончыктымo соборный документлаште палемдыме: йочан ача-аваже да йочалан кресава але кресача лияш келшыше ен ўшанымашын негызшым сайын палат да черке илыш дене илат гын, тунам тыгай мутланымашын кўлешлыкше уке. Тынеш пуртымo Таинстве иктаж-могай амаллан кōра вес приходышто эртаралтеш гын, шке приходын священникше але сулык касарымашым эре шуктышо вес священник тыгай свидетельством пуэн кертеш: ***«Настоящим свидетельствую, что (имярек) научен основам веры и регулярно участвует в церковной жизни».***

Катехизатор могай лийшаш?

Черке илыш дене ылыман. Приходьсо катехизатор шкежат Черке илыш дене илышаш да ен-влаклан мом ойлымыжым чыла шуктен шогышаш. Юмо ончылно тидлан вашмутым кучаш тўналеш маньын, тудо палышаш. Черке Таинствылаште лийман, Евангелийын кўштымашыже-влакым шукташ тыршыман. Шкенжын тыгай тыршымашыже уке гын, Юмо нерген туныктен ойлаш лўдман.

Пенгыдын ўшаныман. Мом ойлымын чын улмыжлан катехизатор шкежат чот ўшанышаш. Уке гын, тудо ен-влакын шўмыштым тарва-тен ок керт. Тынеш пурташ ямдылыме еным ўшандараш маньын, тудо шкенжын келге да пенгыде ўшанымашыжым почын пуэн моштышаш. Ўшанымаш нерген ўчашымаш лектеш гын, катехизатор чыла йодышлан христиан йўратымаш дене ласкан да раш вашештышаш.

Ўшанымашын негызшым палыман. Катехизаторын Юмо нерген шинчымашыже кўлеш кўкшытыштў лийшаш. Тудо шке шинчымашыжым эре келгемдышаш. Тидым катехизаций да миссионер пашалан туныктышо курслаште, тўрлў вашлиймаш, лекций да конференций гоч, тыгак кўлеш литературым шке гыч шымлен лудмо гоч ышташ лиеш. Ты пашам шуктышо ен духовный заведенийым але катехизаторым ямдылыме курсым тунем пытарен гын, тудын шинчымашыже ситышылан шотлалтеш. Туге гынат, Тынеш пурташ ямдылыше катехизаторын шке пашажым тўналмыж деч ончыч тудын шинчымаш кўкшытшым приходын настоятельже тергышаш.

Раш шоныман. Тўн умылымашым тўн огыл деч ойырен моштыман; кольштшо ен ўшанымашын чынжым куштылгын умылыжо маньын, шонымашым умылта рыме радамым чын чоньман.

Калык ончылно раш ойлен кертман. Раш да чын мутланыман, шонымашым умылаш лийшын луктын каласыман.

Педагогический такт ден тўткылык кўлыт. Шындыме цельыш шуаш маньын, кажне кольштшо еным да уло группым ужын да колын шуктыман.

Мутланаи йӧратыман. Тыгодым мутланыше-влак кокла гыч нигӧм ӱлык шындыман огыл, конфликт деч коранаш тыршыман, шыма да порым тыланыше лийман. Ваш ӱшанен, икте-весым пага-лен, ен-влакым колыштын да шонымыштым умылаш тыршен, мутланымашым вӱден моштыман.

Катехизаторын тўн йонылышыжо-влак

Христианствым «мом ышташ ок лий» манме системе семын почын пуа;

Ты мутланымашым христианинын кузе илышашыжым умылтары-машке гына савыра;

Вашлиймашым жап шот дене кўчыкемда (40 минут деч шагал) але кужун шуя (1 шагатат 20 минут утла);

Ўшанымашым туныктымаш да христианинын поро койыш-шоктышыжо нерген мутланымаш коклаште иктөрлык лийшаш. Южгунам Черкын тўн туныктымашыжлан жапым шуко ойыра, а христианин семын кузе илыман – ок умылтаре, але мӱнгешла эре чын илаш туныкта, а Черке туныктымашлан жапым огеш ойыро;

Черке пайрем да тўрлӱ йўла нерген каласкалыме годым тудын молан ышталтмыжым, мом ончыктымыжым почын ок пу;

Тынеш пуримо Таинствым умылен налаш ситыше шинчымаш деч утларак шуко информацийым кучылтеш, мутланымашым утыждене келгемда;

Мутланымашыш толшо-влак дене чот категоричный лиеш. Мутлан, молитва-влакым наизусть йодеш, священный книга-влак дене ончылгоч палыме лияш кўшта, йӱндымӱ але вашештен керташ лийдыме йодышым пуэдыше-влаклан сыра;

Утыждене либеральный лиеш, сайын кояш тӱча, черке йўла да традиций нерген удан ойла, ўшанымашын умылымашыжым лапканда;

Катехизатор вашлиймашым диалог деч посна, лекций семын кукшын нангая, ўшанымашын негызшым чын умылен налышт манын, ок тырше;

Лишыл ен да шке пашаж деке йӱратымашыже уклан кӱра Тынеш пурышо-влакым ўлык шынден мутлана;

Колыштшо-влаклан умылаш лийдыме йылме дене каласкала, тўрлӱ богословский термин ден церковнославянский мут-влакым утыждене пурта;

Күлеш пособий ден печатный материалым ончылгоч ок ямдыле;

Вашлиймаш годым шотдымылыкым ончыкта: кутырен келшыме жап деч почеш толеш, вес жапыш кусара да тулеч молат; ең-влак ончыко тўжвал тўсым тўрлыде але малыше чурий дене толшо катехизаторат кумылым волтен кергеш.

Икымше мутланымаш

Тематический план:

Палыме лиймаш.

Мутланымашын кўлешлыкшым умылтарымаш.

Диалогыш ушнаш кумыландымаш.

Юмылан ўшанымашын кўлешлыкше.

Священный Возымаш да Священный Преданий.

Юмын кўштымашыже-влак.

Юмым йоратымаш.

Лишыл ен-влакым йоратымаш.

Палыме лиймаш

Поро кече, шерге йолташ-влак. Мемнан приходыш толмыда денетндам куанен саламлем. Мыйын лўмем (лўм). Кō Тынеш пураш ямдылалтеш але йочажым Тынеш пуртынеже, кō кресача але кресава лияш ямдылалтеш, нунын дене вашлиймашым эртарымылан мый вуйын шогем. Изишак шке нергенем каласкалем (ильш гыч пример).

Мутланымашын кўлешлыкшым умылтарен, диалогыш ушымаш

Те илышыште эн тўн да чын ошкылым ыштымашке шуында – Тынеш пураш ямдылалтыда (але йочадам Тынеш пурташ ямдыледа). Тидлан ме веле огыл, тидлан Суксо-влакат чот куанат. Вет Тынеш пурымаш – тиде кажне енлан öрыктарыше, айдеме уш дене умылен керташ лийдыме уэмаш. Тиде кажне енлан кокымшо, духовный шочмаш. Тынеш пуримо гоч Юмо айдемылан святой лияш йöным пуа, те тидым паледа мо? Тыгак Тудо айдемылан виян да кугу уш-акылан лияш, чын йöратымашлан тунемаш полша. Тынеш пурышо еным Юмо сулыкшо деч эрыкта, тыге айдеме осал вийын вапшыж деч утла да чынжымак эрыкан лиеш. Конешне, кугыен дене тагастарымаште йочан эше сулыкшо уке. Но Адам ден Еван,

мемнан кугезына-влакын, сулыкыш камвочмышт нерген те колында вет? Нунын гоч сулык айдемын пүртүсышкыжӧ пурен да тукым гыч тукымыш куснышо чер семын чыла айдемылан логалын. Тиде сулыкым рушлаже «первородный грех» маныт, тудо Тынеш пурыдымо чыла енын уло, шукерте огыл шочшо азанат. Шочшо йочалан ача-аван мастарлыкше да талантше веле огыл кусна, а уло айдеме тукым гыч тукымыш куснышо тиде сулыкат логалеш. Сандене кажныжым тидлан көра чаманаш гына логалеш. Тынеш пурымо годым чон тиде сулык деч утла, да ты айдеме деке райысе яндарлык пӧртылеш. Тудлан аралыше суксо пуалтеш да у ылышыштыже эре полшен шогаш тӱналеш.

Изишак палыме лийна, шонем. Ынде тӱн мутланымашнам шуена. Тендан деке икымше йодышем тыгай:

– Тынеш пурымо деч ончыч тыгай мутланымашыже кӱлеш мо? Шкеже кузе шонеда?

Айста тидым пакчасаскам ончен куштымо дене танастарена. Киярым шындыме деч ончыч молан пакчам кӱнчена? Пушкыдо мландыш вочшо нӧшмӧ сайын шытен лектеш да поянрак саскам пуа огыл мо? Тынеш пурымо годым айдеме у ылышын туто нӧшмыжым налеш. Тиде нӧшмӧ ямдылалт шушо шӱмыш шына гын, сайын шытен лектеш, вожым колтен, кушкын, кугу куаным конда. Тудын поян саскаже – Йӧратымашын, Эрыкын, курымашлык ылышын куанже.

Киярым кузе сайын куштышашым ме палена: пакчам жапыштыже кӱнчӧ, чапле озымым шынде, леве вӱдым чӱчкыдынрак шаве, мландым пушкыдемде, шӱкым кӱр. Тынеш пурымо годым ӱдымӧ нӧшмӧ сай саскам пуыжо манын, мыланна мом ыштыман? Вет ылыш ончыкта, южгунам тудо шытен лектынат ок керт. Тынеш пурышо еным те шкеат шуко ужында. Тынеш пурыдымо ен деч нуно ойыртемалтыт мо? Але нуно чурийышт дене волгыдырак улыт, але порырак, але ушанрак? Уке вет, шукыж годым нунат моло гаяк улыт. Молан вара Тынеш пурышо ен-шамыч южгунам преступник лийыт, весышт шке ача-аваштым шонгыен ашныме пӧртыш ужатат, вара шкешт тушко миен огыт тошкал? Келгынрак шоналташ гын, амалже тыгайт лийын кертеш: Тынеш пурымышт годым Юмын пуымо туто нӧшмым кузе ончен куштышашым нунылан ниӱо умылтарен огыл. Тен-

дан дене але йочада дене тыгак лиеш гын, сай мо вара? Уке вет! Сандене Тынеш пурымо деч ончыч ме ончыкыжым мом ыштышаш, кузе илышаш нерген мутланен налына. Юмын порылыкын нӧшмыжӧ шочшыдан чоныштыжо сай саскам пуыжо, тудо поро, мут колыштшо, ушан лийже, йӧратен мошташ да куанен илаш тунемже манын, мом ыштышаш нерген шоналтена.

Машина рульым кучымо деч ончыч корнышто коштмо правилым тунемман. Корнышто коштмо правилым палыде, машина дене куда-лышташ лиеш манат гын, тыйым орадылан шотлат. «Светофорышто йошкар тул йӱла гын, ончык ит кай, корнышто пеш лӱдыкшӧ» манмым ме изи годсек палена гынат, тушто эше шуко правил уло, нуным шофер-шамыч веле палат. Тынеш пурышо енлан Юмо у илышым пуа, туштат ойыртемалтше кӱлешан правил-шамыч шуко улыт. Нуным шуктен от шого гын, илышыштет кугу лӱдыкшӧ лийын кертеш. Ты кӱлешан правил-шамычым пален налме да илышыште чын кучылтмо нерген таче мутланышаш улына.

Тынеш пурымо Таинствыш толмыж дене кажне ен христианин лияш шонымыжым пенгыдемда. Тынеш пуртымо изи йоча верч Юмо ончылно мутым кресача але кресава куча. Йочам Тынеш пуртымо Таинстве годым нунат тыште лийшаш улыт. Вет тыште мо ышталтым йоча эше умылен ок керт. Тиде йоча ончыкыжым осал вийын пашашкыже ок ушно, а Юмо дене пырля илаш тӱгалеш манын, тудын олмеш кресача але кресава сӧра.

Айдеме Тынеш пурымо Таинстве годым Юмо деч шуко пӧлекым налеш. Шке шочшыжлан тидым кажне ен пуынеже. Тольык теве мом чот шарнаш кӱлеш: чыла пӧлекшат шурно пырче гай, тудым эше ончен куштыман. Кеч-могай чапле шурным ӱдӧ, а озымжо верч от тырше гын, шурно лектышыжымат от уж. Тынеш пуртымо денат тыгак лийын кертеш. Налме пӧлекым чын кучылташ она туныкто гын, чылажат арам лиеш. Ӱшанымашын пырчыжым кушташ полшаш, Юмо дене пырля илаш туныкташ йочалан кресача але кресава кӱлеш. Нуно йочам сай ден осалым ойырен мошташ, черке Таинстве-влак полшымо дене, Священный Возымаш да молитва полшымо дене Юмым палаш туныктышаш улыт. Кушкын шушо йоча Юмын куатше, Христосын мландымбаке толмыжо, Черке да тушто шукталтше Таинстве-влак нерген нимом ок пале да Черке илышыш ок ушно гын, тидлан кресача-кресава Юмо ончылно мутым кучаш тӱгалыт.

Юмылан ўшанымашын кўлешлыкше

Кресава але кресачалан ойырен налме еным рушлаже «восприемник» маныт. Таинствыш ушнаш кōнымышт дене нуно Юмылан ўшаныше православный ег улмыштым пенгыдемдат. Юмылан ўшаныше православный ег лияш манын, ме Кōлан да кузе ўшанышашым сайын палышаш улына. Кызытсе енын ўшанымашыже умылтарен мошташ лийдыме лийшаш огыл. Мыланна, христиан-влаклан, ўшанымаш нерген «ала-можо садак уло», «энергий але вий», «пўрымаш» манын ойлыштман огыл. Ме чыным сайын палышаш улына, сандене «чоныштем Юмо уло, тидат сита» манме денат серлагышаш огынал.

Тынеш пуртымо Кугу Таинствыш уш дене умылен, чон дене йывыртен ушнаш манын, тидын нерген шуқырак палыман. Господь Иисус Христос шке апостолжо-влаклан эн ончыч ег-влакым туныкташ, нунылан Юмо нерген каласкалаш кўштен, а вара – Тынеш пурташ. Тудо манын: «Кайыза да чыла калык-влакым туныктыза. Ача, Эрге да Святой Шўлыш лўмеш нуным Тынеш пуртыза, тыланда чыла кўштымем шуктен шогаш туныктыза» (Мф. 28, 19-20).

Священный Возымаш да Священный Преданий

Юмылан ўшанымашым пенгыдемдаш манын, таче тышке погыненна. Юмо нерген шинчымашым тўрлō источник гыч налын кертына: книга, интернет, кован каласкалымыже але шке совестьна тидым шижтара. Но эн проста да эн ўшанле йōнжō – тидым Юмо деч, Шкеж дечак, пален налмаш.

– Юмо нерген шинчымашым Юмо деч, Шкеж дечак, кеч-могай айдеме пален кертеш манын, те ўшанеда мо?

Чот ърмашан гынат, тиде тыгак лийын кертеш. Ме Юмо нерген Юмо деч, Шкеж дечак, Священный Возымаш гыч пален кертына. Ты Священный Возымаш Библий маналтеш. Те, конешне, тиде книга нерген колында. Тудо ик книга огыл, а икмыняр книга гыч шога. Библийым святой ег-влак – пророк ден апостол-влак – возеныт. Библийын кок тўн ужашыже уло: Тошто Сугынь (Ветхий Завет) да У Сугынь (Новый Завет). Тошто Сугынь тўня лийме нерген каласкала: кузе Юмо икымше айдеме-шамычым – Адам ден Евам – ыштен, кузе нуно райысе садыште иленыт. Юмын чыла пуымыжым нуно аклен моштен огытыл да Тудын деч кораныныт.

Нунын тукымыштын илышышт да тўняшке Утарышын толшашыж-лан ең-влакым ямдылыме нерген тыштак пален налаш лиеш. Чыла кертше Юмын айдеме лиймыже да тиде тўняш ўнышын толмыж нерген У Сугынь книга каласкала. Ең-влаклан утаралташ полшаш да нунылан ямдылыме Пылпомыш Кугыжанышыш пураш йўным ышташ манын, Христос Юмо мландымбаке толын. Господь Иисус Христосын шочмыжо, Тудын мландымбалысе илышыже, ыресеш колымыжо да Ылыж кынелмыж нерген каласкалыше ныл Евангелий – У Сугыньын тўн ужашыже улыт.

Библийысе Священный Возымаш – тиде эн ўшанле источник. Святой ең-влакын тудым умылтарымышт чыла ўшаныше еңлан Юмо нерген палаш полша.

– Тендан кокла гыч иктажше Библийым, Священный Возымашым, кидышкыже налын мо? А тудын эн тўн ужашыжым, ныл Евангелийым, лудында?

Лудын огыдал гын, ныл Евангелий гыч иктыжым, мутлан, Маркын возымо Евангелийжым, лудашак тыршыза. Тидым ышташ неле огыл, а пеш пайдале. Мемнан храмыште Евангелийым налын кертыда, тудо шерге огыл. Марий йылме дене луднеда гын, марлаш кусарыме «У Сугынь» книгаг йодын кертыда. Черкыште Библий деч моло книгат шуко уло. Нуным святой ең-влак возеныт: Юмылан йўрышо святой Серафим Саровский, святитель Лука Войно-Ясенецкий да молат. Нунын возымыштым лудшо ең-влак шкаланышт кугу пайдам налыт.

Юмым йўратымаш

Иктаж еным йўратена гын, ме тудым эре шарнена. Юмым йўратымашат Юмо нерген шарнымаш гыч тўналеш. Палыман: Тудо мемнам эре ужеш да мыланна полшаш ямде. Тудын йўратымашыже строгий, йонылыш корно дене коштшо еным тўрлаташ манын, Тудо нелылыкымат ончыктен кертеш.

Йўратыме ең дене мутланыме шуэш. Юмым йўратымашат Тудлан ўшанымаш гоч, молитвам лудын, Тудым сўрвалыме гоч палдырна. Мемнан шўмна эше яндарештше огыл, сандене святой ең-влак семын ме Юмын йўкшым колын она мошто. Тудын мыланна мом каласаш шонымыжым ме Священный Возымаш гыч але илышыштына лийше тўрлө ситуаций гоч умылышаш улына.

– Те иктаж молитвам наизусть паледа мо?

Мый тыланда эн проста молитва-влакым пуэм. Нуным йоча-влакат палышаш улыт. Нине молитва-шамычым эрдене да кастене лудман, а чон йодмо почеш кеч-кунам лудын кертыда. Ме кажне кечым молитва дене тўналшаш да молитва денак мучашлышаш улына. Марла молитва текстым те тиде «Молитва-влак. Святой Причастийлан ямдылалтмаш» книгаште муын кертыда. Тушто эр-кас молитва, Причастий деч ончыч да Причастий деч вара мом лудаш кўлеш, чыла иктыш чумырымо. Юмылан тыгак шке мут денат кумалаш лиеш. Молитвам ме шке семын кеч-кунам да кеч-кушто лудын кертына, но храмыште пырля лудмо молитван вийже эн кугу.

– Кузе шонедат: Юмо деч ег-влак мом сөрвален йодыт?

Нуно тазалыкым, шкаланышт да лишыл ег-влаклан польшым, сулыкыштым касарымым йодыт. Но айдеме эре йодшаш веле огыл, тудо Юмылан таум ыштен моштышаш. Юмылан таум ыштен моштымаш гыч Юмым йўратымаш палдырна. Шке сулыкнам эре шарнен шогыман. Нуным проститлыже манын, Юмым сөрвалыман. Юмын мыланна ыштыме чыла порылыкшылан, пўлекшылан таум ыштыман. Черкыште эртыше тўн службо Евхаристий маналтеш, грек йылме гыч кусараш гын, тиде «благодарение» але таум ыштымаш лиеш.

Юмын кўштымашыже-влак

– Православный христианин лияш манын, мыланна мом ыштыман?

Тидлан Юмын кўштымашыже-влакым шуктен шогыман. Адак йодыш лектын кертеш: мом Юмын кўштымашыже маныт? Тиде Юмын пуымо духовный закон-шамыч улыт. Юмын пуымо закон почеш Мланде шке рўдыж йыр да Кече йыр пўрдеш, изи нўшмў пырче гыч шурно парча кушкеш. Ужаш лийме тўнян да духовный тўнян чыла законжым Пўрышў – Господь Юмо – ыштен.

– Юмын могай кўштымашыже-влакым паледа?

– Ит пушт. Ит яжарлане. Ит шолышт. Нине кўштымаш-влакым палымыда пеш сай. Но могай кўштымашым Юмо Шкеже эн кугулан шотла?

Эше Тошто Сугынь годымак Юмо лу кўштымашым пуэн, нунын кокла гыч визытшым Иисус иктыш ушен да каласен: «Гос-

подь Юметым уло шүмет, уло чонет, уло умылымашет дене йөрате». Тиде икымше да эн кугу кўштымаш. Кокымшыжат тидын деке лишыл: «Лишылетым шкендым йөратыме семьянак йөрате» (Мф 22: 37-39).

Икымше ужашыште Юмо деке йөратымаш нерген ойлалтеш. «Господь Юметым уло шүмет, уло чонет, уло умылымашет дене йөрате» манмыже мо лиеш? Тўняште мо уло, тудым огыл, а чыла деч чот Юмым йөрате манме лиеш!

Тошто Сугынь годым Юмын пуымо нине лу кўштымашым вес се-мынже Декалог маныт. Тиде кузе илышашым умылтарыше тунык-тымаш веле огыл, а илышын негызше. Тудо Законлан келшен толеш да Юмо деке нангайыше корно улеш.

Икымше вич кўштымашыже Юмо деке нангая, а кокымшо вич кўштымаште ончыктымо тудым, мо Юмо деч коранден кертеш. Иктыш ушен каласыме икымше вич кўштымашыже – духовный илышыш пурымо корно. Духовный илышын мом ончыктымьжым айдеме ок пале гын, тудо тыгай корныш шогал ок керт. Духовный илышын рўдыж – Юмым йөратымаш да ен-влакым пагалымаш. Юмо деке шкеак савырнет гын веле чын корныш шогал кертат. Айдемын чонжо Юмын порылыкшым шижаш тўналеш гын, Юмо тудын илышышкыже пура, тыге Юмо да айдеме коклаште кыл виянеш.

Юмо деке йөратымаш нерген ойлалтше вич кўштымашым тич-машынак ончал лектына, вет нуно мыланна духовной илышын кўкшытшым почын пуат.

Икымше кўштымаш: *Египет мландысе кул пөрт гыч лукио Господь Юмет тыйын Мый улам, Мый дечем моло юмо тыйын ончылнет ынже лий.*

Юмо дене пенгыде кылым ышташ кўлеш, а язычник-влакын тўрлө йўлашкышт ушныман огыл, икымше кўштымаш тидын нерген ойла. Тиде кылым ме молитва лудмо, Священный Возымашым тунемме, черке илышыш ушнымо дене вияндена. Юмо дене кылна пенгыде лийже манын, чыла тидыжым мыланна шукташ кўлеш. Туге гынат, айдемын илышыштыже эре иктаж-могай йондымылык лийын шога, могай-гынат амал лектеш да тиде кыллан вияншашыже огеш пу. Юмо ден айдеме коклаш, мешанчыклан, мо пурен кертеш, тидым палыман да тудын ваштареш шоген кертман.

Тидын нерген кокымшо кўштымаш ойла: *Пылпомышто, мландыште, вўдыштö улшо нимо пўрымö-шамычын тўсыштым ыштен ит шогалте, нунылан Юмо олмеш ит кумал.*

Юмын але юмо-влакын нимогай идолыштым ыштыман огыл манын, тиде кўштымаш ойла. Шукуштын йодыш лектеш: «А иконым возымаш мемнан дене улыс?» Иконо-влак идол огытыл, нуно Иисус Христосын тўсшым, Тудын Юмо да айдеме улмыжым ончыктат. Юмын Аван да святой-влакын юмонгаштат идол огытыл. Нунын могай лиймыштым рашемдыше тўжвал тўсышт улыт да кумалмына годым кө деч йодмынам палаш полшат. Юмонга-влак нерген умылымашым VII Тўнямбал Погынышто рашемденыт да нуным пагалаш кўлмö нерген пунчалым луктыныт.

Иконым Юмо олмеш ужмо да тудлан Юмо олмеш кумалме чын огыл. Службышто шогыде, святой вўдлан гына коштымашат сай огыл. Южыжо Кугечыланат службыш ок мий, а муным да куличым святитлаш мия. Тиде язычестве дене иктөр.

Кокымшо кўштымаш ден икымше кўштымаш ваш кылдалтше улыт. Ёшаныше-влакым нуно язычествын түрлө йўлаж деч аралат. Пўрымö-шамычын пылпомышто, мландыште, вўдыштö улшо тўсышт мемнам Юмо деч корандат.

Кумшо кўштымаш: *Господь Юметын лўмжым ара меш ит ойло.*

Вара умылтарымаш кая: *Тудын лўмжым арам ойлышо еным Господь (ок эрыкте) наказаний деч посна ок кодо.*

Кумшо кўштымашын шонымашыже тыгай: Господь Юмо нерген удам ойлаш ок лий. Тиде кўштымашым пудыртет гын, Юмо деч могай-гынат духовный действий лийын кертме нерген ойлалтеш. Кусарымаште кок вариант уло: Господь ок эрыкте але Господь наказаний деч посна ок кодо. Тидым тыгат умылаш лиеш: Господь ок эрыкте гын, тиде наказаний дене иктак.

Юмо деке лишемше ен-влак коклаште йөршын аружо иктат уке. Яндарлык деке лишемаш айдемын кумылжо уке гын, тудын чын духовный илышыжат уке. Юмо дене пентгыде кылнам нимогай уда кумыл, шўм-чон пуштыланымаш але ушышто пöрдшö түрлө шонымаш пужен ынышт керт. Тиде йыжыныште айдеме шке чоныштыжо (Библийште тидым «шўмыштыжö» манме) Юмо улмым шижеш да Юмо дене эре пырля лиймыже шуэш. Тудо чот кумалаш тўналеш,

молитван чыла мутшо Юмо деке шужо манын тырша. Тыгодым арам шомак лийшаш огыл.

Нылымше кўштымаш: *Святитлаш манын, шуматкечым шарне, куд кечым тырше, чыла пашатым ыште, а шымше кече – шуматкече – тыйын Господь Юметлан.*

Святитлаш манын, шуматкечым шарне. Моло кўштымаш семынак, тидат кўчык. У Сугынь жапыште, Иисус Христосын Ыльж кынелмыжым пагален шарнен, шуматкече олмеш рушарня кечым тыге кўкшын аклаш тўналыныт.

Вара умылтарымаш кая: *Куд кечым тырше, чыла пашатым ыште, а шымше кече – шуматкече – тыйын Господь Юметлан: тиде кечын ны тый, ны тыйын эргыч, ны тыйын ўдырет, ны тыйын кулет, ны тыйын кул ўдырамашет, ны тыйын вольыкет, ны тыйын суртышкет толо-влак нимогай пашам ыныит ыште.*

Тиде этапыште айдеме уло илышыжым Юмо улмо кумдыкыш пурта. Тудын илышыже ынде Юмын шинчаончылныжо, Юмын ужмо волгыдо верыште. Юмо полшымо дене айдеме шке кўргыштыжў да шке йырже духовный але священный кумдыкым ышта. Священный кумдык – тиде Юмын Кугыжанышын тўналтыш образше. Тудо ончыкылык гына огыл, а кызытсе жапысе илышыште тўналеш. Ме кызит Юмын Кугыжаныш тўналме жапыште илена. Тиде Кугыжанышын тўналмыже мемнан кўргыштў да мемнан йыр улшо веле огыл, а йырым-йыр улшо. Нылымше кўштымашым шуктен, Тошто Сугынь жапыште Шуматкечым шарненыт. У Сугынь жапыште Рушарня кечым священный семын жаплен, ты кўштымашым шуктена. Тиде айдемын возымо законом шуктымаш огыл, а Юмо деч налме кўштымашым аралымаш, тудым ме эреак тыршен шуктышаш улына. Ончычсо этапыште мом налмынам ме аралышаш да шуктен шогышаш улына, тидын нерген нылымше кўштымаш ойла. Кумшо этап мучаште айдеме тыршен кумалаш тунем шуэш, тиде тичмашлыкым аралыман. Тидлан шке кўргыштў духовный пенгыдылыкым куштыман. Умбакыже айдемын духовный кушкын шумо этапше але йыжынже кая, ен ты тўнясе илыш пўрдемыште тичмашын илаш тўналеш.

Визымше кўштымаш: *Шке ачатым, аватым пагале, тыланет поро ниал лиеш, Юмын пумы мланде ўмбалне тый кужу ўмыран лият.*

Тиде кўштымаш икымше тўшкам мучашла. Тудо луымшо кўштымаш деке лишыл. Вет тушто кўранымаш нерген веле огыл, тыгак сурт нерген ойлалтеш. Визымше кўштымаште ача-ава ден йоча-влак кокласе кыл нерген, а луымшо кўштымаште – еш кокласе кыл нерген ойлалтеш.

Визымше кўштымаште кок йодыш рашемдалтеш: кунам ик суртышто кок еш ила (ача-аван ешыже да йоча-влакын шке ешышт); кунам йоча-влакын эше шке ешышт уке, нуно ача-аван ешышке пурат.

Визымше кўштымаш айдемын духовный кушмаштыже вес йыжын шумым ончыкта. Ен-влак коклаште сай да тичмаш кыл священный кумдыкышто веле лийын кертеш (*Левит книга*). Священный кумдык – тиде Юмо дене ушнышо айдемын кумдыкшо. Юмо дене ушнышо, Тудын пелен сай да куанле улмым умылышо айдеме визымше йыжыгыште лиеш да умыла: шке лишыл енже дене тудлан тынар сай да куанле огыл. Сандене тиде кўштымаш туныкта: лишыл ен-влак дене пырля илымет сай да куанле лийже манын, тыланет мом ыштыман?

Айдеме умыла: кеч-кушто лият гынат, ен-влак дене кылет ок кўрылт, тудо эре кодеш. Иктыш чумыргышо тўшка – тиде «тўсдым» коллектив огыл, а общине. Могай-гынат иктешлык дене ушнышо да духовный илыш дене илыше ен-влак тўшкам общине маныт. Нуным тўшка паша, еш кокласе кыл але Юмын литургийыш ушнымо ик духовный кыл ушен шога.

Кажне айдеме шке кўргыштыжө поро кумылым куча гын веле общиныште ен-влак кокласе кыл сай лиеш. Шкем чот йоратыше ен шке кумылжым гына шукташ тырша, а моло-влак ўмбаке кўшыч ўлыкө онча. Вес семынат лиеш, кунам тўшка пашам чот нўлтат, а посна айдемым огыт уж. Тыгай кашакыште айдеме шке тўсшым йомдара.

Икте-весышт дене кылым кучымышт годым ен-влак духовный нерген огыт шоно гын, нунын отношенийышт пўртўс пуымо деч кўшкө ок нўлталт, лектышыжат тыгаяк лиеш.

Лишыл ен-влакым йоратымаш нерген

Кўштымаш-влакын кокымшо тўшкаже ик шонымаш дене ушалтын: шкендым йоратыме семынак весымат йорате.

– Шкендым йӧратымыже мо лиеш, те кузе шонеда?

Тыште ме шке капкылна, тазалыкна да илыш условийна верч тыршаш кӱлмым умылена. Шӱм-чон тазалыкна да койыш-шоктышна нерген мондышаш онал, кеч тидыже чыла Юмын кидыште. Шкенам йӧратыме семьянак лишылна-влак верч тыршаш кӱлмым мыланна Господь сугыньлен коден. «Ен-влакым шкаланда мом ыштыктынеда, шкеат нунылан тидымак ыштыза» (Лк. 6:31).

– Кӧ мыланем лишыл енже? Але тиде лишне илыше ен гына?

Кӧм лишыл енлан шотлыман? Родо-тукым, йолташ але пошкудо? Да, чынак, нуно чыланат мыланна лишыл ен улыт. Господь Иисус Христос Евангелийыште ик сусыр ен нерген каласкален. Шке тукумжо гыч улшо-влак тудлан полшен огытыл, эртен каеныт, а вес калык гыч улшо ен полшен. Христос тидын нерген ойла да йодеш: «Агыше-влак кидыш логалше енлан нине кумыт гыч кудыжо лишыл лийын?» Ончыч йодышым пуышо ен шкеак вашешта: «Кӧ тудлан порым ыштен, тудо». Иисус каласен: «Кае, тыят тыгак ыште» (Лк. 10:25-37). Илыш корныштына вашлийме кеч-могай еным мыланна Юмо колта, сандене кажныже мыланна лишыл. Ме чыланат Юмын тӱсшӧ почеш ыштыме улына, тугеже чыланат икте-весыланна ик тукум гай лишыл улына. Кеч-могай енат мыланна лишыл.

Юмын кӱштымашыжым шуктен, лишыл енымат шкендым йӧратыме семьянак йӧраташ манын, ен верч тыршыше, чаманыше лийман. Господь каласен: «А те шке тушмандам йӧратыза, порым ыштыза, мӧнгеш налаш шоныде, кӱсын пуыза. Тунам тыланда кугу суап лиеш, да те Кӱшнысӧ Юмын шочшыжо лийыда. Тудо таум ыштыдыме ден осал-влак деке поро. Тугеже, шке Ачада гаяк чаманыше лийза» (Лк. 6:35-36).

Чаманыше улмыжо кушеч палдырна? Юмын кӱштымашыже-влакым шуктен, лишыл енлан кӱлеш польшым пуымаште. Тудлан поро мут да паша дене полшаш, тудын верч кумалаш, Юмым сӧрвалаш лиеш. Тыгак материально полшаш, мо улет гыч ужашыжым тудлан пуаш лиеш. Лишыл еным христианин семын йӧратымаш эше ӧпкем мондымым, вуеш налмым проститлымым ончыкта. Тидым ышташ неле, но чытенак шукташ кӱлеш. Ӗпкем мондымым кузе палет? Тидым ушышто кучымым чарнет, кумылестым волтышо еным от вурсо, тудлан ӱчим от ыште. Господь мемнан сулыкнам проститлыже манын, ме чылан вучена. Господь Иисусын

мыланна пуымо «Пылпомышто улшо мемнан Ачана» («Отче наш») молитваштыже тыге каласыме: кудалте мемнан язык-шамычнам, весе-шамычын мыланна ыштыме языкштым кудалтымына гаяк. Исповедьыште луктын каласыме сулыкнам Юмо касарыже манын, меат енын мыланна ыштыме осалжым проститлышаш улына.

Лишыл еным христианин семын йӱратымаш эше тудын верч кумалаш кӱлмым ончыкта. Тиде лишыл еным йӱратымым пенгыдемдыше эн кӱлешан польш. Чыла порыжат Юмо деч, сандене лишыл ен верч Юмым эре сӱрвалыман, эн чотшо – шке шочшына ден крес-эргына да кресӱдырна-влак верч. Господь нуным чаманыже да Шке польшыжым пуыжо.

Шке шочшым, кресэргым але кресӱдырым кузе христианин семын ончен кушташ? Тидын шотышто йочан ача-аваж ден кресача-красава-влаклан икмыняр кӱлешан шомакым каласыман. Шкендын мо уке гын, тый тудым нигӱланат пуэн от керт. Ончыч шке гыч тӱнгалат гын веле йоча-влакым Юмо деке конден кертат, тыге нунын ончылно шке порысетым, долгетым, шуктен кертат. Пукшен-йӱктымӱ, чиктен шогалтыме, туныктен лукмо верч веле огыл тургыжланыман, чонышт верчат тыршыман. Юмо нерген, Тудын кӱштымашыже-влак да нуным шуктен илыме нерген каласкалыман, молитвам лудаш туныктыман, храмыш Святой Причастийыш коштыктыман.

– Лишыл ен-влакым йӱраташ мемнам могай кӱштымаш-влак туныктат?

Тидлан мемнам Юмын лу кӱштымашыж гыч кокымшо тӱшкаже туныкта. Нуным луымшо кӱштымаш гыч тӱнгалын, мӱнгешла радам дене логически шымлаш сай. Тиде тӱшкаште луымшо кӱштымаш эн тӱн, тудо шке илышыжым черке дене кылдыше енын корныжым ончыкта.

Луымшо кӱштымашыште ойлалтеш: *Шке лишылетын ватыжым ит шоно, суртшылан, тарзыжлан, ушкалжылан, оселжылан, мо тыйын лишылетын уло – ниможланат ит кӱрәне. Тыште шымше кӱштымаш дене кыл уло: шке лишылетын ватыжым ит шоно, тугеже – ит яжарлане.*

10, 9, 8 да 7 кӱштымаш, ваш кылдалтын, ик тичмашлыкым ыштат. Тыште тӱнжылан ешыште вате-марий кокласе кылым шотлаш лишеш. Вет сурт – тиде тыгак вате-марий кокласе кыл. Луымшо кӱштымаш

ен-влакым чыла түрлө көранымаш деч чара. Көранымаш ен-влак кокласе келшымашым веле огыл, суртымат пытарен кертеш. Суртым духовный да священный вер семын ончаш гын, көранымаш ты кумдыкыш вес енын шенын пурымыж дене лиеш.

Көранымаш нерген ойлымо годым ме тудын тўжвал могыржо нерген ойлена. Вес енлан мо пуалтын: пого, социальный кўкшыт, уш-акыл, тўс моторлык да тулеч-молат – тиде чыла мыйын лийже ыле манын шонымаш. Тугеже көранымашын шинчалан койдымо шижмашыже – енын ылышыжым налаш, шке ылыш олмеш тудын ылышыж дене илаш. Но кажне ен шке ылышыж дене ылышаш. Кеч мыланна южгунам туге чучеш, пуйто вес ен йонылыш ышта, тыгай ылыш вес корныш нангая. Тыгай годым саде айдеме дене мутланен ончаш лиеш, но иктешлымашым ме огыл, а тудо шке ыштышаш.

Шке ылышыжым саемдышаш верч южо ен нимом ок ыште, ылышыже вўдйогын почеш кая, тудын шонымыж почеш огыл, кузе лийын, туге йөра манме семын ила. Тыгай айдемым чоя ен шке вапшышкыже налын кертеш. Шке ылышетым шке виктарен от керт гын, тиде йөным вес енлан кучыктет.

Сулыкыш камвочшо енын эше ик уда койышыжо уло – тиде ответственность укелык. Тыгай койыш шукуж годым ен ылышыш шўшкылтмаште палдырна. Айдеме шке ылышыжым төрлен ок керт да төрлаш кумылжат уке, но вес енын ылышыжым вашталтынеже. Тидым ме шукуж годым ача-ава-влакын койышыштышт ужуна. Нуно йочаштым шке шонымышт почеш виктарынешт. Но тыште кок моментым шотыш налман: кажне енын ылышыже ойыртегалтше; вет шке йонылышетым умылымешке, енын туныктымыжо шўмышкет ок пуру.

Кажне ен да тудын ылыш корныжо ойыртегалтше, сандене йоча жап гычак айдемым көргө тичмашлыклан, ылышыште тўн решенийым шке ышташ да тудлан мутым кучаш туныкташ кўлеш. Мом чынлан шотла, тек туге ышта. Ен ылыш дене огыл, а шке ылыш дене илет гын веле тидым ышташ лиеш.

Көранымаш эше вес енын ылышыжым шке шонымо семын пўтыркалаш төчымым, властым йөратымашым ончыкта. Тудлан тўнжө айдеме огыл, а кузе тудым шке кўлешлан кучылташ лиеш? «Мом мый каласем, тудым ышта» манын кугешнымаш – көранымашын

ик тўн формыжо. Тугеже луымшо кўштымаш ен-влакым властьым йӱратымаш деч чара.

Но шўм-чон вургыждымо (бесстрастный) лиймешке, чон ласкалы-кыш шумешке, айдеме властьым йӱратымаш деч утлен ок керт. Нимом вашталташ огыл гын, мо лийын кертмым 9, 8, 7 да 6-шо кўштымаш-влак-ончыктат. Моло кўштымашым радам дене ончен лекмеке, ме луымшо кўштымашым рашрак умылена. Тиде духовный корным мландымбалне палаш кўлеш.

Индешымше кўштымаш: *Шойыштын, ен ўмбаке ит ойло.*

Паша суд марте шуэш гын, тудо шойышташ але ен ўмбаке шойыштын ойлаш чара. Вес айдеме нерген калык ончылно луктын каласыме кеч-могай шонымаш ен ўмбаке шойышт ойлымо семын аклалтеш. Эн шагалже кок ен ончылно каласыме шомак Юмын Закон почеш публичныйлан шотлалтеш. Тиде кўштымаш тугеже шойышташ веле огыл, а ен ўмбаке шойыштын ойлашат чара. Тудо эше тўрлӱ манеш-манешым чара, а тидыж деч посна ик коллективат илен ок керт, поснак ўдырамаш-шамыч. Тидым шагал енже серьёзно акла. Кажныже шона: уке шенгечем кеч-мом ойлышт, а улдем годым вес ен нерген кутыралтен налына. Тыште айдемылан нимогай лектыш ок кўл, тудым мутланымаш авалта. Тыгай койыш айдемын духовный кўкшытшӱ лушкыдо улмым ончыкта.

Манеш-манеш мо дене лўдыкшӱ? Молан ен-влак тидлан вуеш налыт? Индешымше кўштымашым пудыртымо дене айдемын чын тўсшым лавырташ тыршат, ондален, тудлан вес акым пуат. Лишыл ен мыланна умылаш лийдыме лиеш, тудын деч чонна йўкшен кертеш. Но тыште кажне енлан чыным ойырен налаш йӱн уло. Юмын Кугыжанышын илышыж деке ушнаш тыршен, сулыкым касарен илет гын, чыным ойырен налаш кӱргӱ виет лиеш. Осал деч корангын, ен-влак нерген порым шонен илымаш Юмын Кугыжанышыш корным почеш.

Сулыкыш камвочшо айдеме тўшкаште 90-95% енже шке илышышт дене огыт иле, а тудым артист гай модыт. Ме чынже дене могай улына, Юмо мемнам тугайым ужнеже. Илышым театрыш, а шкем актерыш савырыме дене айдеме тамыкын омсаже деке лишемеш. Кажныжлан шке чурийжым муман, но тидлан шукын мешаяш тўналыт. Тиде ынже шукталт манын, мемнам шкенамак кучылташ тыршат. Илышыштет шоя дене варналтат гын, яндарын илен от керт, вет тумнам илышыште улшо шоя нормыш савырна.

Индешымше кўштымашым пудыртымо дене айдеме шкенжым шке локтылеш, тиде пеш серьезный йодыш. Чын тўсым мумешке, яндар илыш дене илаш тўналмешке, айдеме ты кўштымашым пудыртымым ок чарне. Ен ўмбаке шойышт ойлымо деч коранмаш – шўм-чонышто ласкалыкын ужашыже. Енлан акым пуымо годым шке шонымынам тушкыман огыл.

Кандашымше кўштымаш: *Ит шолышт.*

Тиде кўштымаш чыла тўрлө шолыштмашым чара. Пачерыште але уремыште толымо гыч тўналын, кўкшө интеллектуальный да технологий ондалкалымаш марте, взяткым налмаш але пуымаш тышкак пура. Тиде кўштымашым пудыртышо айдеме кўранымашым илышын законышкыжо пурта да Юмо деч эше чотрак торла. Вес енын мо улыжым шолышташ тоштшо ен тидлан шкенжын праваже улмым пентгыдемдынеже. Революций деч вара «Экспроприация экспроприаторов» лозунг лийын, тунам ен погым шинчаора шолыштмым законышко луктыныт. Южгунам айдеме шкенжым эн чаплылан да енын кеч-можым налаш праваже улмылан шотла. Ушакылыште тиде лакемеш гын, тидым «цинизм» але «нечестий», а Библийыште тыгай еным «нечестивец» маныт. Тыгай койыш тудын илыш умылымашышкыже савырна.

Кандашымше кўштымашым шукташ мо полша? Тидлан айдемын уто погым погыдымаш койышыжо лийшаш. Ты кўкшытыш монах гына нөлталалт кертеш маныт, но тыгай ен-влак чыла жапыштат лийыныт. Тыште погын шуко але шагалже огыл, а шўм-чон шўлышын могай улмыжо тўнлан шотлалтеш. Йөршын кўлдымө пого дечат южгунам ойырлен она керт. Иктаж-кунам кўлеш лиеш манын, пөрт тич тўрлө шўкшакым темена да курымашлыкын омсалондемже марте шўдыркалена. Тушко айдемым налме годым тудын тыгай «чемоданжым» кодат. Арвер але пого кунам да кушто кўлеш лийын кертмым ончылгоч палет гын, тиде йөршын вес паша. Но мо мыланна огеш кўл, туддеч садак ойырлен моштышаш улына, уке гын кандашымше кўштымашым шукташ неле лиеш.

Шымше кўштымаш: *Ит яжарлане.*

Шымше кўштымашын икымше эн проста умылымашыже – ешым

погымо деч ончыч яжарланаш ок лий, тыгак нимогай интимный отношений лийшаш огыл.

Шымше кўштымашым пеш вашке пудырташ лиеш, а молан тудым пудырташ огеш лий – тидыжым шукуж годым огыт умыло. Вес еш коклаш пурен, тудо ешым шалатен кертмым чылан палат. Но кунам шымше кўштымашым икте-весе дене ваш умылен пудыртат, нунылан тидым умылтараш пеш неле. Иктым палыман: пөръен ден ўдырамаш коклаште интимный кыл лийын гын, тиде нуным эрелан уша. Паленыт нуно тидым але пален огытыл, садак тыге лиеш. Апостол Павел ойла: «Яжар ўдырамаш дене ушнышо тудын дене ик кап лиеш» (1 Кор.).

Айдеме иканаште духовный да пўртўс ужаш гыч шога. Тўналтыштак Юмо тыге ыштен гын, иктыш ушнышо нине кок умылымашым шелаш ок лий. Кок вўдйогын иктыш ушнымо семын, пөръен ден ўдырамаш ик илышыш ушнат. Кажныже яндарын ила гын веле тиде шукталт кертеш. Тыгодым нунын кокласе духовный кыл тўн лийшаш. Ваш умылен илыме годым вате ден марий ик кап лийыт. Еш ты тўняште тичмаш кап дене ила. Тичмашлыкше йомеш гын, еш илыш шалана. Еш пенгыде гын, тудым ўрдыж гыч шалаташ ок лий. Посна енын погыжым руалтен налаш але илышыжым пытараш лиеш, а ешыште кеч иктыже пенгыдын шога гын, тыгай ешым шалаташ огеш лий. Южгунам илышыште неле ситуаций лиеш гынат, еш пенгыде гын, тудо аралалт кодеш. Умбакыже еш шаланен кертшашым паленак, айдеме ты сулыкыш уэш пура гын, тунам шымше кўштымаш пудырталтеш.

Кудымшо кўштымаш: *Ит пушт.*

Библийыште «пушташ» мут кок семын умылтаралтеш: илышым кўрлмаш да моральный але нравственный акт. Икымшыже шонен шуде, ала-могай вучыдымо ситуацийыште лийын кая, а кокымшыжо ончычак шонен пыштыме да тидлан ончылгоч ямдылалтме дене шукталтеш.

Кудымшо кўштымаш айдемын кумылжым шотыш налдымым чара. Айдеме Юмын Законом ок пудырто гын, тудым ны пушташ, тудлан нимогай осалым ышташ ок лий. Туге гынат илышыште казнитлен пуштмаш уло, сарыште пуштмымат Юмын Закон пала. Шкем да шке суртым аралаш кажныжын праваже уло, тунамат пуштмаш

лийын кертеш. Но кудымшо кўштымаште вучыдымын лийше случай нерген огыл, а шонен ямдылыме пуштмаш нерген ойлалтеш. Кудымшо кўштымаш тыгайым чара. Юмын Законом пудыртымо дене вес енын илышыже арам кўрылт кертеш.

Тиде кўштымашым Евангелий вес семынат умылтара. Иисус Христос оила: вес еным ужмышудымо ен пуштшо дене иктөр. Тугеже енын илышыжым кўрлмаш веле огыл пуштмаш лиеш, а еным ужмышудымашат пуштмаш дене иктөр. Духовный ончалтыш дене аклаш гын, тиде тыгак: вес еным ужмышудымо айдеме Юмо ончылно пуштшылан шотлалтеш.

Айдеме шўм-чон вургыждымо, алгаштаралтдыме (бесстрастный) кўкшытыш ок шу гын, тудын түрлө эмоцияже лектынак шогат. Но эмоция ден воля – тиде икте огытыл, а түрлө умылымаш улыт. Эмоция – пүсө шижмаш, вашке сырен колтымаш. Тудо лўмегож гай ылыжеш, но вашке эрта. Тиде психикын тўжвал ойыртемеже. А вот воля – көргө куат – тудо пеш виан. Ужмышудымаш ден йоратымаш икте-весыштан ваштарешла шогышо умылымаш улыт, но кокытыштыжат көргө куат уло. Библийысе семын ойлаш гын, тиде куат шўм гыч лектеш. Садланак ойлат: Юмым уло шўм дене йораташ кўлеш. Ужмышудымаш ден йоратымаш – тиде духовный состояний, а вашке сырымаш – психический состояний, южгунам тудо вич минуто гыч эрта. Конешне, айдеме шкенжым кучаш тунемеш гын, тыгай лужкыдылык деч ойырлен кертеш. Но көргө куатшым вашке сырымашке виктара гын, психический состоянийже тудын духовный илышышкыже савырна, тиде шкаланжак пеш лўдыкшө лиеш. Поро эмоцияым кучылтын, сай духовный кўкшытыш нөлталташ тунемман. Пуштшо лияш огыл манын, айдемылан ўнышылык кўлеш.

Юмын лу кўштымашыж гыч тиде кокымшо тўшкаже мыланна Юмо деч корандыше амал-шамычым почеш да, Юмо деке лишемаш манын, могай лияш кўлым ончыкта. Шўм-чоным ласкан кучышо, ен нерген уда шомакым ойлыдымо, уто погым погыдымо да шўм-чон яндарлык верч тыршыше айдеме ўнышылык деке лишемеш. Тугеже Юмын лу кўштымашыже – тиде моральный кодекс огыл, а духовный корно. Тудо Юмын Законжын негызше, айдеме илышым кучышо рўдө.

Кокымшо мутланымаш

Тематический план:

Юмо нерген.

Кумытло Юмо – Троице.

Юмо – тўням Пўрышö.

Сулык нерген.

Юмын капан лиймыже да айдеме тукумым сулен налмыже.

Черке нерген.

Таинстве-влак.

Приходьсо общине.

Поро кече, шерге йолташ-влак. Тиде вашлиймаште мемнан ўшанымашнан могай лийшашыж нерген кутыраш тўнгалына. Вет Христосын тунемшыже лияш манын, мыланна ик шинчымаш гына ок сите, эше приходьсо общинын илышыж дене илаш кўлеш.

Юмо нерген

Библий книга мыланна Юмо нерген каласкала. Но Тудо Кö тугай? Юмо – тиде ала-могай куат, ала-могай энергий огыл, Юмо – тиде личность манын, Библийыште ончыктымо. Тиде тичмаш але абсолютный уш-акылан личность, Тудын көргö куатше эрыкан. Шке шочшыжо-влакым, мемнам, мучашдымын йöратыше Юмым Святой Евангелийыште Иисус Христос мыланна Пылпомышысо Ачана манаш кўшта (Мф. 6: 9).

– Каласыза, те шкеже иктаж-кунам Юмым сөрваленда мо? Тыгай сөрвалымаш кузе маналтеш? Да, чын, тиде – молитва але кумалмаш!

Юмо – тиде личность манын, мыланна Библий ойла. Юмо мыланна пуымо эрыкым ок пудырто, мемнан кумылна деч посна илышышкына ок пуру, а мемнан шке кумылын лишеммынам вуча.

Сулыкна верч öкынен, Юмым сөрвален, молитвам лудын, тидым ышташ лиеш. Священный Возымаш мыланна Юмо нерген теве мом ойла. Чын Юмым палыдыме язычник-влак семын ме шуко юмылан ўшанышаш онал. Мемнан ўшаныме ик Юмын кум тўсшö, кум личностышо уло: Ача, Эрге да Святой Шўлыш, сандене ме Тудым Троице манына. Кажне тўсыштö Юмын чыла качестваже ик семынак уло, но тиде кум юмо да ик божествон кум ужашыже огыл. Тидым айдеме уш да мландымбалысе умылымаш дене пален керташ ок лий. Тиде факт мыланна курымешлан тайне лийын кодеш. Божественный Почмаш негызеш ме пентгыдын ўшанышаш улына: кум тўс, кум личность – Ача, Эрге да Святой Шўлыш – тиде ик чын Юмо.

Библий мыланна ойла: Юмо – тиде личность, Тудо икте да тунамак Кумытло. Господь тўням ыштен да тудын верч тырша манын, ме Священный Возымаш гыч палена. Мемнан планетым, шке йырна мом ужына, тудым да тудын деч öрдыжыштö мо улмым, чылажымат Господь Юмо ыштен. Тудын эн тўн пўрымыжö ме – ен-влак, айдеме – улына.

– Мландымбалне эн ончыч илыше ен-влакын лўмыштым паледа мо? Нуно кушто да кузе иленим? Тидын нерген Библий мом ойла?

Нунын лўмышт Адам ден Ева лийын манын, ме палена. Юмо нуным ыштен да райышке, Эдемысе садыш, илаш пуртен манын, Священный Возымаш ойла. Тўняште мом пўрымыжылан нуно оза лийышт манын, Юмо айдемылан кугыжан властыым пуэн. Райыште илыш пеш сай лийын: чер але нойымаш, ойго але колымаш тушто лийын огыл. Уло тўня кызытсе гай огыл, а сылне да тичмашлыкыш шушо лийын. Но икана чыла вашталтын.

Сулык нерген

– Кузе шонеда, мемнан сандалыкым да тусо илышым мо тыге чот вашталтен кертын? Мо ен-влакым, а нунын дене пырля уло космосым, Юмо деч коранден?

Тиде кугу ойгын амалже – сулык. Мемнам пўрышö Юмо кажныжлан порым але осалым ойырен налаш эрыкым пуэн. Осалым ойырен налмына годым осалым ыштена, осал мутым ойлена, ушышкына уда шонымашым пуртена. Тидын дене ме сулыкыш пурена, шкенам

да йыр улшо тўням лавыртена. Икымше ең-влак – Адам ден Ева – денат тыгак лийын. Нуно Юмо деч корангыныт, Тудын чыла пуымыжым аклен огытыл. Тидлан көра йыр улшо тўня да нуно шкештат вашталтыныт. Адам ден Ева да нунын тукымышт райысе порылыкым шижым чарненыт. Юмо деч коранмылан көра чер ден орлык почылтын, айдеме илыш колымаш дене мучашлалташ тўнгалын. Ең-влак утларакшым порылыкым огыл, а осалым йӱраташ тўналыныт. Юмылан ўшанымашым арален кодышо ең-влак чыла жапыштат лийыныт. Но нуно порын илаш тыршеныт гынат, йомдарыме порылыкым шке вийышт дене пӱртылтен кертын огытыл.

Юмын капан лиймыже да ең-влакым сулен налмыже

Сулыкыш камвочшо айдеме тукымым утараш, яндарештараш да паремдаш кўлын. Тыгак мыланна Пылпомышысо шочмо элнам пӱртылташ кўлын. Чын илаш кўлмӱ нерген каласкалалаш да ончыктен пуаш манын, Святой Троицын кокымшо Тўсшӱ, чыла кертше Эрге Юмо, айдеме лиеш. Тудо Эн Яндар Ўдыр Мария деч шочеш да айдеме капым налеш. Иисус Христос мландымбалне илымыж годым ӱрыктарыше чудым ыштен: черле да ия кучымо-влакым паремден, колышо-шамычым ылыжтен кынелтен. Мыланна Тудо Шкенжын кўкшӱ нравственностьшым да Юмылан йӱрышӱ илышыжым пример шотеш ончыктен коден.

Иисус Христосын нимогай сулыкшат лийын огыл. Тудо уло тўнян сулыкшым Шке ўмбакеже налын, мемнан закондымылыкна верч мыскылымашым Шке кумылын чытен да ыресеш орланен колен. Юмо улмыжо дене Тудо кумшо кечын ылыж кынелын, Шке тунемшыже-влак деке эше нылле кече толеден. Вара Тудо апостол-влак ончылнак Пылпомышыш нӱлталтын. Христосын ылыж кынелмыж деч вара витлымше кечын апостол-влак ўмбаке Святой Шўлыш Юмо волен. Святой Шўлышын порылыкышо тылеч вара Черкыште эре уло. Христос Юмо ең-влаклан утаралтмашым ямдылен. Шке сулык верч ӱкынен, кугу ўшанымаш дене Тынеш пурымо дене Христос Черкын кажне еңже утаралташ ўшаным налеш. Тидлан Юмын кўштымашыже-влакым шуктымман, Евангелийыште ончыктымо илыш дене илыман. Юмын Кугыжанышын илышыжым Иисус Христос мландымбаке конден. Чыла кўштымашым шуктен илыманш Юмын Кугыжанышым ончыкта. Тудо ты тўняштак тўналеш.

Иисус Христос ең-влакым утарен, Юмын Кугыжанышыш пураш йӱным пуэн, вашталт кертышт манын, кугыжан достоинством пӱртылтен, сандене ме Тудым Утарыше манына. Кузе ме Юмын Кугыжанышыш пурена? Тиде лийын кертеш мо? Кажне айдемын капше да шӱлышыжӱ уло. Капым ужын, шижын, тӱкалтен кертывна. Чонным але психикым ужын але тӱкалтен она керт, но шижын кертывна. Арам огыл калыкыште ойлат: чонем коршта, чонем йывыртен. Но айдемын эше тугай келгытше уло, кудым Библийыште «шӱм» але духовный «мый» манят. Духовный «мый» – мемнан личностьна, мемнан самосознанийна.

Жап эртыме дене айдемын капше шонгемеш да кола. Тӱням ыштыме годым, а посна еҥлан тудын иланымж годым Юмын пуымо шӱлыш, духовный «мый» манмыже, нигунам ок коло. Капын колымекыже, шӱлышын илышыштыже у йогын тӱналеш. Тудым «колымо деч варасе» але «вес тӱнясе илыш» манят. Тиде илыш кок тӱрлӱ лийын кертеш. «Рай але узьмак» да «ад але тамык» манме ойырте-влакым чылан палат. Но мо тугай нуно улыт? Нине мутым колмеке, шуко еҥын шинча ончылныжо иктаж-могай ужмо сӱрет конча. Ик велне, пыл коклаште, купидон-влак чонештылыт, а вес велне, шокшо под да салма-шамыч воктене, тӱкан ия-шамыч шаньык дене шогат. Рай да тамык нерген тыгай сӱрет-влак православный туныктымашлан келшен огыт тол.

Иисус Христос дене пырля Юмын Кугыжанышыште лиймаш – тиде Рай. Тушто Юмо дене ушнен илымаш – тиде райысе состояний, вет Юмо – чын куанын, йӱратымашын да тынысын Тӱналышыже. Ты Тӱналыш пелен курымеш лиймаш – эн кугу порылык да поро пиал. А ваштарешла улшо состоянийым ад але тамык манят.

Юмын Кугыжанышыште Юмо дене пырля лияш манын, айдеме мландымбалне илымыж годым шке кумылжым ончыктен огыл гын, лийын кертшаш куаным тудо колымж деч вара йӱршын йомдара. Сулыкым ыштымыжлан ӱкынымж нерген илымыж годым священниклан каласен огыл гын, колымж деч вара тудым сулыкшо-влак орландараш тӱналыт. Тамыкысе илыш – тиде тугай состояний, кунам нимогай куан, тыныс да йӱратымаш уке.

Священный Возымаш ӱшандара: шке илышна дене ме але Юмын Кугыжанышым, але тулан ереш мучаш марте пытышашым сулен

налына, тидым Христос Кокымшо гана толмыж деч вара Шкенжын Лүдыкшө Судыштыжо каласа. Тунам чыла ең шке капше дене ылыж кынелеш да ты Судыш шогалеш.

Тугеже Господь райысе поро пиалым муаш чыла енлан йӧным ик семын пуэн. Кӧ тидын верч тырша, тудо тамыкыш ок логал. Сандене Юмо нерген эре шарнаш кӱлеш, шке ўмырнам Тудын чыла кўшты-машыжым шуктен, Тудлан кумалын, енлан порым ыштен да осал ваштареш кучедалын илыман.

Черке нерген

– Чон почын каласаш гын, икалан да лишыл ең-влаклан ме чылаж годымак порым ыштена мо? Осал ваштареш кучедалме олмеш молан вара южгунам осалжым ыштена? Да, амалже пале – тиде мемнан лушкыдылыкна.

Сулык да сулыкан кумылшупшмаш ваштареш кучедалаш Юмо мыланна польшым пуэн. Тиде польшыжо – мемнам йӧратыше Ача Юмын кўштымашыже-влак да Православный Черкын Таинствыж-влак. Ме шке илышнам Юмын кўштымаш-влак почеш вктарышаш улына. Черке – ўшаныше-влакым ушышо сообществе. Тудым Господь Иисус Христос Шкеак негызлен да вуйлата. Тўналтыште Черкым Иисус Христос да Тудын тунемшыже-влак ыштеныт. Вара тунемшыж-влак апостол лийыныт да христиан верам тўня мучко шареныт: священник-влакым шогалтеныт, вашлиймашым эртареныт, мемнан семынак ең-влак дене мутланеныт, нунын мутыштлан ўшаныше-влакым Тынеш пуртеныт. ТыгеЧерке кок тўжем ий ила да виянеш.

– Чўчкыдын тыге ойлымым колаш лиеш: Черкыже мыланем молан кўлеш? Мый Евангелийым лудынам, Иисус мыланем пеш келша, сандене мый Тудым Юмылан шотлаш тореш омыл. А молыжо мыланем молан кўлеш?

Иктым эре шарныман: кунам ме храмыш кумалаш погынена, Господь Шкеак мемнан коклаште лиеш. Священный Возымаште Тудо Шкеак тидын нерген ойла: «Вет кушто Мыйын лўмемлан кӧра коктын але кумытын погынат, тушто Мый нунын коклаште лиям» (Мф. 18:19-20). Шке сулыкнам ме шке вийна дене гына сенген она керт. Тидлан польшым Черкыште веле налын кертына. Кузе тиде лиеш, умбакыже пален налына.

Таинстве-влак

Черкыште түрлө службо, йўла але обряд улмым те паледа вет. Эн тыглай обряд – шке ўмбақына ыресын палыжым пыштымаш. Кажныже шкенжым чын ыреслен моштышаш, айста төчен ончена. Пурла кидын кум парняжым Троице Юмо – Ача, Эрге да Святой Шўлыш – лўмеш пырля кучена. Кок парняжым кидкопаш йыгыре темдалына. Тиде мемнан Утарышына Господь Иисус Христосын кок пўртўсшым – ик жапыштак Айдеме да Юмо улмыжым – ончыкта. Шке ўмбақына Ыресын палыжым пыштымаш мыланна Юмын полышым пуа, осал шўлышым поктен колта, чонышко тынысым да лыпланымашым пурта. Ача-ава ден кресача-кресава-влак, мемнан кызыт Тынеш пуртымo йоча ден аза-шамыч изиш кушкыт гын, те нуным чын ыреслалташ туныктышаш улыда.

Черкыште эн тўн шым обряд ден священнодействий уло, нуным Таинстве маныт. Айдеме шкеже чон да кап гыч шога, сандене черке Таинстве-влак айдемын чонжылан веле огыл, тыгак капшылан сай лийже манын тыршат. Нине священнодействий гоч айдеме, ужаш лийдымын да ۆрыктарышын, Юмын куатым, Тудын порылыкшым налеш, сандене нуно Таинстве маналтыт. Тиде куат айдемылан шке көргыштыжө да йырже улшо осалым сенгаш полша.

Тынеш пурымаш да Миропомазаний – тиде айдемын илышыштыже лийше икымше Таинстве. Те кызыт тиде Таинствылан ямдылалтыда. Тынеш пурымo Таинстве годым Юмым – Ачам, Эргым, Святой Шўлышым – ўжын, кум гана вўдыш пурымo дене айдеме у илышлан угыч шочеш. Ончычсо сулыкшо верч айдеме ۆкына гын, Тынеш пурымаш тудым эрыкта. Ўшан дене Тынеш пурышо айдеме Православный Черкын енге лиеш. Ынде тудо аралыше суксым Юмо деч налеш да моло Таинствыште да обрядыште лийын кергеш. Айдемылан могай лўмым пуэт, тудын илышыштыже тиде кугу рольым модеш. Лўмна дене мемнам ача-ава, йолташ да палыме-влак веле огыл лўмдат. Айдемын лўмжө молитваште каласалтеш, вет тудым черкыш пуымo запискаш возат, мөнгыштө кумалме годым ушештарат. Руш Православный Черкыште Тынеш пурышо айдемылан иктаж святой енын лўмжым пуат, ты ен верч тудо Пылпомышто кумал шогышо лиеш. Шке святоетын иконыжо суртыштет лийже, тудын нерген шуырак палаш тырше, тудым пагален шарныме кечын храмыш мяш тырше.

Миром шўрымө але Миропомазаний Таинстве Тынеш пурымо годымак шукталтеш. Тыгодым айдеме деке Святой Шўлыш вола да Тынеш пурышо енлан Юмын порылыкым пуа, тудым Юмын илыше храмжым ышта. Юмын порылык айдемым осалын властыше деч утара, ончыкылык илышыштыже сулык ваштареш кучедалаш вийым да польшым пуа. Вуеш шушо айдеме Тынеш пура гын, тудлан тидым ўшан дене ыштыман. Шке илышым сай могырыш вашталтыман, ончычсо сулык-шамыч деч коранман да нунын ваштареш кучедалаш тыршыман. Йочам Тынеш пуртымашат ожнак тўнгалын. Нунын деч але келге ўшанымашым да сулык верч өкынымашым огыт йод. Ача-ава ден кресача-кресава-влакын ўшанышт улмылан көра йоча-влакым Тынеш пуртат. Нунын святой долгышт але порысышт – йочам христиан илышлан туныкташ да ўшанымашын чынже нерген умылтараш. Нуно шке илышышт дене йочалан пример лийышт да нуным сулык ваштареш кучедалаш туныктышт. Ме йоча-влак верч кумалына да ўшанена: мемнан йодмына почеш Господь нунылан тўрлө порылыкым пуа.

– Кажне христианин исповедыш да Причастийыш коштыаш манын, те колында вет? Йочам Тынеш пурташ шонышо ача-ава ден кресача-кресава лийшаш ен-влак ончыч нине Таинством эртышаш улыт, сандене мыланна тидын нерген мутланен налаш күлеш.

Тынеш пурышо ен-влакат, чаманаш логалеш, Юмын күштымашым чылаж годым огыт шукто да сулыкым ыштат. Южо сулыкшым айдеме илышыште ик гана веле але икмыняр гана ышта, а улыт тугай сулык-шамыч, кудышт привычкыш пуреныт. Тидыжат, тудыжат айдемым неле кў семын темда, сандене чўчкыдын тыгай ойым колаш логалеш: «Жапым пөртылташ лиеш ыле гын, мый тиде сулыкым ом ыште ыле. Совесть кўштымө почеш вес семын илем ыле». Но жапым айдеме пөртылтен ок керт, сандене шке ўмбалныже кў семын темдыше нелытым нумалеш.

Покаяний Таинстве – сулыкын нелытше деч утлаш полшышо Таинстве. Черкыште тудым вес семынже исповедь але сулыкым почын каласымаш маныт. Исповедыш толшо ен Юмылан шке сулыкшым священник ончылно почеш, проститлаш йодеш, шке сулыккан кумылшупшмашыже ваштареш кучедалаш мутым пуа. Священник тудлан икмыняр йодыш ден ой-канашым пуэн, пырля кумалын

кертеш. Иктым сайын шарныман: исповедьыште ойлымо сулыкым священник нигунам да нигöлан ок каласе, вет тудо шкежат Юмо ончылно мутым куча. Сулыкшо нерген чон почын каласа да тöрланаш кумылжо уло гын, айдемын ты сулыкшо ўштылалтеш, пуйто тудо лийынат огыл. Тидын нерген святой ең-влак чот ўшандарен ойлат. Тиде яндарлык ончыкыжым сулык ваштареш кучедалаш вийым пуа.

Святой Причастий Таинстве христиан ылышын рүдыжлан шотлалтеш. Тиде Таинстве годым Господь Юмо кинде ден йошкар аракам Господь Иисус Христосын Капше ден Вүрышкыжö савыра. Причастий Таинстве годым кинде ден йошкар аракам көргышкына налме дене ме Утарышын Капшым кочкына да Тудын Вүржым подылына. Тыге христианин Христос Юмо дене духовно да физически ушна, Тудын дене кылдалт шогышо ужаш лиеш. Тиде Таинством рушлаже Причастий, а марлаже Пырчес подылмаш маныт. Господь Иисус Христос Шкенжын Утарыше орланымашыж деч ончыч тунемшыж-влак дене пырля кас кочкышым ыштен, тунам Тудо Шке ты Таинством негызлен коден.

– Христосын Шке тунемшыж-влак дене пытармыш гана эртарыме кас кочкышыжым кузе лүмденыт, те паледа мо? Тайная Вечера але Шолын Кас кочкыш.

Причастий Таинстве эн кугулан шотлалтеш, тудын деч посна христианин лияш ок лий, вет көн көргыштыжö Христос уло – тудо гына христианин. Ме Черкын ныл Таинствыж нерген кўчыкын каласкалышна. Нинын деч весе эше кум Таинстве уло.

Кö Юмын благословитлыме пиалан ешым чумыраш шона, Черке нуным *Венчаний Таинствыш* ўжеш. Кап чер да чон нелылык дене орланыше-влаклан *Соборований Таинстве* уло. Священникын санжылан йöрышö еңлан *Священстве Таинстве* уло. Тиде Таинстве гоч пöръен-влак гына эртат, вет ўдырамашын служенийже весе – йочам шочыктен, тудым ончен кушташ.

Ўшанымашын Символжо

Ынде «Ўшанымашын Символжо» манме священный текст дене палыме лийына. Тынеш пурымо Таинстве годым те тудым йўкын лудшаш улыда, сандене тудым кажне эрдене йўкын лудаш кўлеш. Тиде текст – православный христиан ўшанымашын негызшым кўчыкын

да пеш чын почын пуа. Тендан дене пырля кызыт марте мом пален налынна, тыште чыла уло.

Приложенийыште улшо «Ўшанымашын Символжым» катехизатор ончылгоч шукемден ямдыла да кажныжлан пуа. Текстым ончыч ике йўкын лудеш, вара весе-влаклан лудаш темла. Йодыш почеш пашам шуя.

Ўшанымашын Символжо

¹Инанем* чыла кучен Ашныше ик Ача Юмылан, пылпомышым, мландым, чыла ужмынам да уждымынам Пўрышылан.

– *Юмылан ўшанымаш. Мо тиде тыгай?*

*Инанем ден ўшанем мут синоним улыт, иктымак ончыктат.

²Юмо дечын шочшо Иктак веле Юмын Эргыже Господь Иисус Христослан, чыла курым дечат ожно улшо Ача Юмо дечын шочшылан. Волгыдо гычын лекше Волгыдо улмыжлан. Чын Юмо дечын шочшо пўрыдымō чын Юмо улмыжлан, Ачаж дене иктак улмыжлан, Тудын чыла пўрымыжлан.

– *Молан христиан-шамыч Иисус Христосым Господь маным?*

³Мемнан верчна, айдеме-шамычым, мемнам, утарышаш верч, Пылпомыш гычын волен, Святой Шўлышын куатше дене Мария лўман Ёдыр дечын капан айдеме лиймыжлан инанем.

– *Капан айдеме лийын манмыже мом ончыкта?*

⁴Понтий Пилат улмо годым мемнан верчна ыресеш пудалалтме орлыкым чытен колымыжлан, тойымылан,

– *Христос молан колымашым чытен?*

⁵Юмын законышто каласыме гаяк, кумшо кечын ылыж кынелмыжлан.

– *Иисус Христос молан ылыж кынелын?*

⁶Пылпомышко кўзен каен, Ача Юмын пурла могоыреш шичмыжлан инанем.

⁷Илыше айдеме-шамычым, колышо айдеме-шамычымат судитлаш кугу чап дене вес гана толшашыжлан, Тудын Кугыжанышыже пытышашлык огыллан.

⁸Адак Святой Шўлышын Илымашым пўрышō Юмо улмыжлан, Ача Юмо гычын лекмыжлан. Ача да Эрге Юмо дене иквереш

моктен кумалаш кўлмылан. Пророк-шамыч гоч Тудын ойлымыжлан.

- Святой Шўлыш – тиде Юмо мо?

⁹Апостол-шамычын мланде ўмбалне чыла иктеш туныктен кодымо Святой Черкылан.

– Молан мыланна Черке кўлеш?

¹⁰Язык гычын эрыкталтшаш верч ик гана веле Тынеш пурышашлан инанем.

- Тынеш пурымо Таинстве годым сулык касаралтеш мо? Могой условий годым касаралтеш?

¹¹Ўшанен вучем колышо айдеме-шамычын ылыж кынелшашыштым,

¹²курымеш илышашымат. Аминь.

Тынеш пурымо Таинствын радамже

Тынеш пурымо Таинством эртымыда годым тушто мо ышталттым умылыза манын, тудын радамже нерген умылтараш кўлеш. Ожно Тынеш пураш пеш кужун, ик ий але утларакат, ямдылалтыныт. Нунын Тынеш пураш шонымышт нерген йўкын увертареныт, Христос нерген, православный вера да Черке нерген ятыр жап каласкаленыт, сандене нуным **оглашенный** але «йўкын увертарыме» маныныт. Ямдылалтме жап мучашлан нуно Священный Возымашым, Юмын кўштымаш ден молитва-влакым сайын паленыт. Тынеш пурымо деч ончычак Черке илыш дене илен, черке общинын енже лийыныт. Мучаш марте огыл гынат, черке службышто шоген кертыныт. Оглашенный-влакым Кугече деч ончыч, Кугу Пўтө мучаште, Тынеш пуртеныт.

Тынеш пураш але йочажымТынеш пурташ шонышо ен кызитат сайын ямдылалтшаш. Кеч ик Евангелийым лудын лекташ тыршыман, Православный Черкын туныктымашыж дене палыме лийман. Священник дене вашлийын, шке сулыкет-шамыч нерген өкынен да чон почын каласыман.

Оглашений чин да осал шўлыш-шамычым чарыме молитва-влак

Тынеш пурымо деч ончыч эртарыме икмыняр обрядым Оглашений чин маныт.

Ужаш лийме материальный тўня деч посна Юмо эше весым, ужаш лийдыме тўням ыштен, те тидын нерген паледа вет? Ты духовный тўням суксо-влакын тўняшт маныт. Суксо-влак Юмым колыштшо да Тудлан служитлыше шўлыш улыт. Но ужаш лийдыме тўняште ожно кугу трагедий лийын: суксо-влакын ик ужашыже Юмо деч корангын. Сулыкыш камвочшо да шке Пўрышышт деч коранше нине суксо-шамыч осалыш савырненыт, кызыт нуным ия маныт, а нунын вуйлатышыштым – сатана але диавол. Сатана лўм «противник але ваштареш шогышо» манын кусаралтеш, а диавол – «клеветник». Сатана ден тудын тарзыже-шамыч чыла шотыштат Юмо ваштареш шогат да шке шояшт дене шукарак айдеме чоным пытараш тўчат. Сатана ден ия-шамычым эше черт маныт да йомакысе семын тўкан да почаным сўретлат. Тиде йўршынжак чын огыл. Ия – тиде духовный существо, сандене тудо тўрлў тўсым налын кертеш. Нуно айдеме чоныш влиянийым ыштен кертыт, уда кумылшупшмашым тушкен пуат. Айдеме огеш торешлане гын, тудын эрыкшым чылт сорлыклат, айдеме чоныш пурен, тушто озаланен кертыт. Сандене Оглашений чиным священник запретительный молитвам лудмаш гыч тўналеш. Юмын лўмжў дене тудо сатанам чара, Христосын ой-ырен налме да Святой Тынеш пурымашлан ямдылалтше тиде у воин деч корангаш кўшта.

***Тынеш пурымо годсо сўрымаш
да ўшанымашым почын каласымаш***

Святой Крещенийым налше айдеме христианин але Христосын воинже лиеш. Тудо осал ваштареш, сатана ваштареш кучедалаш тўналеш. Шке чоныштына улшо чыла осалым да сулыкым ме Юмо полшымо дене сенгаш ўжмў улына. Кузе самырык салтак присягым пуа, тыгак христианин лийшаш енат сўрымашым пуа. Тудо манеш: сатаналан нигунам служитлаш огыл манын, мый шке сулыкем-шамыч ваштареш кучедалаш тўналам. Христослан ўшанле лияш манын, Юмым йўратен, Тудын кўштымашыже-влакым шуктен илаш тўналам. Изи йоча-влак верч сўрымашым нунын кресача-кресавашт пуат.

Тынеш пурышо ен чурийже дене касвелыш савырнен шогалеш. Христиан традицийыште касвел – тиде осалын, лўдыкшын, диаволын символжо. Вет кече касвелыш шинчеш да йўд шуэш. А йўд –

пычкемыш да лүдыкшö жап. А эрвелым христианин курымашлык илыш, куан да Юмо дене ушнымаш семын умыла. Чыла православный храмын алтарьже – эрвелне. Вет кече тудо велым лектеш да, Господьын мемнан чонлан волгыдым да илышым пуымыж семынак, мемнан каплан волгыдым да илышым пуа.

Священник кум гана йодеш:

– Сатана деч, тудын чыла пашаже да осал суксыжо-влак деч, тудын чыла служитлымыже деч, тудын чыла кугешнымашыж деч йöршеш коранат мо?

Тынеш пурышо ең кум гана вашешта:

– Йöршеш коранам.

Сатана деч коранмыжым пенгыдемдаш манын, Тынеш пурышо ең ожнысо йöла почеш касвелыш пуалеш да шүвалеш. Вара тудо чурийже дене эрвелыш савырнен шогалеш. Священник тудлан у йодыш-влакым пуэда:

– Христос дене ушнет мо?

– Ушнем.

Нине йодыш ден вашмут тыгак кум гана каласалтыт.

– Тудлан ўшанет мо?

– Тудлан Кугыжа да Юмо семын ўшанем.

Шке ўшанымашыжым пенгыдемден, Тынеш пурышо ең ўшанымашын Символжым лудеш. Кумалмына годым ме шке ўмбакына ыресын палыжым пыштена. Пурла кидын кум парняжым ме Троице Юмылан ўшанымына лүмеш пырля кучена. Кок парняжым кидкопаш йыгыре темдалына. Тыге мемнан Утарышынан – Господь Иисус Христосын, кок пүртүсшылан – иканаште Айдеме да Юмо улмыжлан – инанымынам ончыктена.

Тынеш пурышо ең шке ўшанымашыжым Юмо да ең-влак ончылно каласа. Вара священник молитвам лудеш, ты еңлан Юмо деч Святой Тынеш пурымашын порылыкшым йодеш. Тидын деч вара Тынеш пурымо Таинстве тўналеш.

Тынеш пурымо Таинстве

Купель йыр сортам чўктат, да священник торжественно каласа:

– Ачан, Эргын, Святой Шўлышын Кугыжанышыже порылан пўралтше, кызытат, керек-кунамат, курым-курым мучкак.

Вара священник вўдым святитла. Тынеш пуртышаш вўдым Святой Шўлыш полшымо дене Юмо святитлыже манын, молитвам лудеш. Тынеш пурышо ег волгыдын айдемыже да курымашлык порылы-кын наследникше лийже манын, кумалеш.

Святой елейым шўрымаш

Елей – тиде святитлыме кушкыл ўй. Тудо тынысын, поро илышын да Юмын чаманымашын символжо. Библийыште ончыктымo жапыште тудым кочкыш семын веле огыл, тыгак эм семынат кучылтын-ныт да кугыжалан шогалтыме енын вуйышкыжо шўреныт. Тынеш пурышо еным елей дене шўрымаш Юмын проститлымыжым, Тудын чаманымыжым, сулык деч пареммашым да куаным пуымыжым, тыгак Шке Кугыжанышышкыже пураш ўжмым ончыкта.

Священник елей дене ончыч купельысе вўдым ыресла шўралта, а вара – Тынеш пурышо еным. Сангажым шўралтыме годым ойла:

– Ачан, Эргын, Святой Шўлышын лўмеш куанымашын ўйжў дене Юмын кулжо (лўмжў) шўралтеш. Аминь.

Вара онжышкыжо шўра:

– Чонжо ден капшылан пареммаш лийже.

Пылышышкыже шўрымў годым ойла:

– Ўшанымашын негызшым колжо.

Кидышкыже шўрымў годым:

– Тыйын кидет, Юмо, мыйым ыштен да мыйым пўрен.

Йольышкыжо шўрымў годым:

– Юмо, Тыйын шўдымашет-влак семын коштио.

Тынеш пурымаш

Тынеш пурышо еным правил почеш вўдыш чыкен лукман. Но тыгай кугу купель шагал храмыште уло, сандене кызытсе жапыште кугыен-влакым вуйышт дене кум гана вўдыш чыкен луктыт але вўд дене чывылтат. Чот черле еным Тынеш пуртымo годым вўдым шыжыктымат сита. Тынеш пурышо еным кум гана вўдыш чыкен лукмо але вўд дене чывылтыме годым священник тыге ойла:

– Юмын кулжо (лўмжў) Тынеш пурталтеш Ача (Юмо) лўмеш, аминь. Эрге (Юмо) лўмеш, аминь. Святой Шўлыш (Юмо) лўмеш, аминь.

Тынеш пурымашын значенийже

Тынеш пурымо дене кажне айдеме öрыктарышын уэмеш, тидым айдеме уш дене умылен керташ огеш лий. Тудын чон ден капше эрыкталтеш, святитлалтеш. Тыге айдеме кокымшо гана шочеш, тиде духовный шочмаш маналтеш.

Тынеш пурымо годым Юмо айдемын чыла сулыкшым проститла да сулык ваштареш кучедалаш поро вийым пуа. Тынеш пурымаш да шке сулык верч öкынымаш ваш кылдалтше улыт. Айдеме Тынеш пурымыш годым Юмылан шке илышыжым тёрлаташ сөра.

Адам ден Ева кугезына-влак Юмо ончылно сулыкым ыштеныт, тидым первородный але тукум тўналтыште ыштыме сулык маныт. Адам ден Ева гоч тиде сулык мемнан пўртўсышкына пурен, тукум гыч тукумыш куснышо наследственный чер семын уло айдеме тўням авалтен. Первородный сулык чылаштын уло, шочын вочшо азанат, кеч тудо шкеже нимо осалым ыштен огыл. Тынеш пурышо айдемым Юмо тиде сулыкын властыше деч утара. Тынеш пурымо купельыште тошто айдеме кола, вара у айдеме ылыж кынелеш. Вўдыш чыкымыже сулыклан колымашым ончыкта, а вўд гыч лукмыжо – Юмо дене пырля илаш ылыж кынелмым.

Миром шўрымö але Миропомазаний Таинстве

Тынеш пурымо деч вара вигак эше ик Таинстве – Миром шўрымаш але Миропомазаний – шукталтеш. Мир – тиде святитлыме тамле пушан жидкость, тудым Кугу Пўтö жапыште Патриарх шке святитла. Святой миром шўрымö годым Тынеш пурышылан Святой Шўлышын дарже –пöлекше – пуалтеш. Сангам, шинчагомдышым, неррожым, пылышым, тўрвым, онгым, кид ден йолым миром дене шўрымö годым священник кажне гана ойла:

– *Святой Шўлышын палыже.*

А Тынеш пурышо вашешта:

– *Аминь.*

Миром шўрымын значенийже

Христосын ылыж кынелмыжлан витле кече, а Тудын пылпомышко нöлталтмыжлан лу кече шумек, Тудын тунемшыж-влак ўмбаке тулйылме-влак семын Святой Шўлыш волен. Тиде Эн святой Троицын Кумшо Тўсшö – Святой Шўлыш Юмо. Шке волымж дене Тудо апостол-влакым святитлен да нунылан ойыртемалтше поры-

лыкым – благодатьым – пуэн. Апостол-шамычлан пуымо жап годсек Святой Шүлышын порылыкшо Черкыште эре уло. Тынеш пурымо гоч Черке дене ушнышо ег тиде порылыкыш ушна. Ожнысо Черкыште Святой Шүлышын порылыкшым епископын кидшым пыштыме гоч налыныт, вара тиде обрядым святой миром шүрымö дене вашталтеныт. Миропомазаний Таинством кокымшо гана кугыжа гына эртен кертеш. Вет кугыжалан шогалтыме еным святой миро дене шүрат.

Купель йыр коштмаш

Ожно храмыште огыл, а баптистерий манме посна пöлемыште Тынеш пуртеныт. Тынеш пурымеке ег-влак, ош вургемым чиен, кидеш сортам кучен, тушеч храмыш торжественно каеныт. Тушто нуным уло черке общине куанен вашлийын. Мемнан жапыште купель йыр кум гана мурен савырнат да ойлат:

– Те чылан, Христос дене ушнаш манын тынеш пурышо-влак, Христос дене вудыдалтында. Аллилуиа.

Апостол ден Евангелийым лудмаш

Кунам чылан шке верышкышт пöртылыт, святой апостол Павелын римлян-влаклан колтымо серышыж гыч ужаш лудалтеш:

«Але огыда пале: ме чылан, Христос Иисус дене ушнаш Тынеш пурышо-влак, Тудын колымашыж деке ушнаш Тынеш пуренна? Тыгеракын, ме Тудын колымашыж деке ушнаш Тынеш пурымо дене Христос дене пырля тоялтынна: кузе Христос колымаш гыч Ачан чапше дене ылыж кынелын, тугак меат уэмдыме илыш дене илышаш улына. Ме икгай колымаш дене Тудын деке ушненна гын, икгай ылыжмаш денат Тудын деке ушымо лийына. Ме палена: языкан капым укешке лукташ да мыланна тылеч вара языкын кулжо лияш огыл манын, «тошто айдемынам» Христос дене пырля ыресеш пудалыме. Вет колышо ег язык деч эрыкан. А ме Христос дене пырля коленна гын, Тудын дене пырля илашат тўналына манын, ўшанена. Ме палена: Христос колымаш гыч ылыжын, да Тудо ынде ок коло, Тудын ўмбалне ынде колымашын вийже уке. Могай колымаш дене колен, языклан ик гана эрелан колен, могай илыш дене ила, Юмылан ила. Тыгак теат шкендам языклан колышылан, а мемнан Господьна Иисус Христос дене ушнен, Юмылан илышылан шотлыза» (Рим.6: 3-11).

Вара священник апостол Матфей деч святой Евангелийым лудеш:

«Тудо жап годым латик тунемшыже Галилейыш Иисусын кўштымö курык ўмбаке каен. Иисусым ужмеке, ончыланже кумык возыныт, а южышт кокытеланеныт. Иисус нунын деке лишемын да каласен: «Мылам пылпомышто да мландымбалне пўтынь власть пуалтын. Сандене кайыза да чыла калык-влакым туныктыза. Ача, Эрге да Святой Шўлыш лўмеш нуным Тынеш пуртыза, тыланда чыла кўштымем шуктен шогаш туныктыза. Тўня пытымешке, Мый кече еда тендан дене пырля лиям. Аминь» (Мф.8: 16-20).

Мушкын налмаш

Тынеш пурышын ўмбакеже шўрымö святой Миро тудын капешыже кодшаш огыл, сандене святой миро шўрымö верым священник лўмын ямдылыме губко дене йыген налеш.

Ўным тўредмаш

Вара ўпым тўредме йўла эртаралтеш. Тиде тўредмаш айдемын Юмылан пуалтмыжым ончыкта.

Черкыш пуртымаш

Тынеш пурымо да святой миро шўрымö дене кылдалтше пытартыш обряд воцерковлений але черкыш пуртымаш маналтеш. Пөръен але рвезе йоча черкыш пурталтеш гын, тудым священник алтарьыш пурта. Ёдырамаш але ёдыр йоча гын, тудо Утарыше Христосын да Юмын Аван иконжым шупшалеш. Нине юмоҥа-влак алтарьыш пурымо тўн омса кок велне улыт.

Приходьсо общине

Мемнан мутланымашна мучашыш лишемеш. Тудо тыланда пайдале лийын манын, мый ўшанен кодам. Тыште мом колмыдам шарнаш тыршыза. Но тиде эше теорий веле. Юмо дене пырля илыме, Христос дене пырля лийме опытым те Черкыште, общиныште веле налын кертыда. Сандене чылажымат моло ўшаныше-влак дене пырля ыштыман, тунам христиан веран могай поро улмыжым сайын шижыда. Святой Евангелийыште Господь тыге ойла: «Тыгак тыланда чынак ойлем: тендан кокла гыч кокытшо мланде ўмбалне иктаж-мо нерген сөрвалаш мутланен келша гын, Пылпомышысо Ачам мом йодмыштым чылажымат шукта, вет кушто Мыйын лўмемлан

көра коктын але кумытын погынат, тушто Мый нунын коклаште лиям» (Мф.18:19-20).

Черке общиныште пырля кумалме, Юмын кўштывашыжым шуктен, поро пашам ыштен, пырля жапым эртарыме тыланда духовный илыш дене илаш тўнгалаш полша. Приходьсо православный общине службыш да молитва лудаш веле огыл погына. Рушарня школышто йоча-влакым да кугыен-влакымат Юмын Законлан туныктена, Библийым шымлаш пырля погынена.

Черке общинын илышыже нерген каласкалышаш пример катехизаторлан умбалнырак пуалтеш. Тынеш пурымо Таинствыш толмо годым пелен мом налман, тидын нерген мутланываш мучаште каласаш але справкым пуэдыме годым нунылан ончычак печатлен ямдылыме шарныктышым пуэдаш лиеш. Катехизатор тыгак ике телефон номержым але моло контактный данныйжым пуышаш.

Справкым налше-влаклан ушештарыман: могой черкыште Тынеш пураш шонат, тушто нуно ончыч священник дене вашилийшаш улыт. Йошкар-Оласе Православный центрыште батюшка-влакын дежуритлыме график уло.

Регистрационный журнал благочинийын але центрын кажне приходьштыжо лийшаш. Тушто справкым регистрироватлыман, номер да печать лийшаш. Журналыште палемдыман: справкын номерже, енын фамилийже, лўмжө да ачалўмжө деч вара комментарий лийшаш, кө тудо: Тынеш пураш толио але ача-ава, але кресача-кресава – тиде статистикылан кўлеш. Изи аза-шамычым возыман огыл. Журналым икымше вашилиймаш тўнгалтыште оформитлаш сайрак, тунам толио ег-влак мутланываш жапыштак икешт нерген возен кертыт. Мутланывашым эртарыме числам журналыште ончыкташ кўлеш.

Ача-ава да кресава-кресача дене мутланымаш

Шерге ача-ава ден кресава-кресача-влак! Тынеш пуртымo йочам Христос дене ушнен илаш те туныктышаш улыда. Кушкын шумекыже тудым храмыш вӱден толын от керт. Христос туныктымаш почеш шке кумылын кайыше шотан христианин лийже манын, кызыт чот тыршышаш улыда.

Кӱн ӱмбалне тӱн ответственность?

Юмо ончылно тӱн ответственность кресава-кресача-влак ӱмбалне, вет Тынеш пуртымo годым йоча олмеш сӱрымашым нуно ойлат. Тынеш пуртымo деч вара те ӱмырда мучко нунын верч кумалшаш улыда. Йӱн улмо годым нунын дене пырля храмыш кошташ, Юмылан ӱшаныме нерген кӱлешан книгаж жапыштыже пуаш тыршыза. Христиан илыш нерген чон почын мутланаш, христианинын могай лийшашыж нерген умылтараш манын, икте-весе коклаште умылымаш лийшаш. Но христиан вера негызеш ончен куштымаште тӱн ответственность садак ача-ава-влак ӱмбалне. Христиан вера негызеш ончен кушташ тӱрлӱ польш уло. Тидлан Черке Таинствыш, Юмылан служитлымашке да приходысо илышыш ушнаш лиеш. Молитват тӱрлӱ лиеш: молитвам йоча шке лудын кертеш, йоча верч кугыен-влакын кумалмышт, йоча дене пырля кумалмаш. Святой Возымаш да святой-влакын илышышт дене палыме лиймаш кугу пайдам пуа. Пӱтым пырля кучымо да тӱрлӱ поро пашам тӱшкан шуктымo тыгак пеш пайдале. Ача-ава ден кресава-кресача-влакын христианин семын илыме примерышт йочан ушыштыжо эрелан кодеш. Шке илышыжым Евангелийын волгыдыж дене волгалтарен моштыжо манын, кӱлеш книгаж лудаш йочам изинекак туныктыман. Поро ден осалым умылаш полшыман: илышыште лийше тӱрлӱ ситуацийыште шкем кузе кучымо да мом ышташ кӱлмӱ нерген мутланыман. Шкенжым шке сайынак умылыжо манын, шке чон ден кап вийжым порылан кучылташ туныктыман.

Черке Таинствыш да черке илышыш ушнымаш

Пырчесым шкеат чўчкидын подылшо да Христосын ты Святой Тайныжым подылташ шке йочаштым коштыктышо ача-ава-влак чын ыштат. Йочадам Пырчес подылташ чўчкидын коштыктеда, а шкеже тиде Таинствыш шуэн ушнеда гын, йочан чоныштыжо кокыте шонымаш лектеш. Тудо шонен кертеш: «А тидыже чынжымак кўлеш мо?»

Шым ияш лиймекше, йоча исповедь Таинствыш ушна. Ешын шке духовникше уло гын, тудо йочам сайын пала, сандене исповедьыш шым ий деч ончычат, шым ий эрталтымекат ушен кертеш, вет кажне йочан духовный кўкшытшö түрлө.

Йоча изиж годсекак храмым да Юмын службым йöратыже манын, кугыен-влаклан тыршыман. Черкыш мийыме кече йочалан ойыр-темалтше да куанле лийже. Тидлан ончылгоч ямдылалтман. Мутлан, ты кечын кужун вучымо пайрем вургемым чияш лиеш. Тидыже йочам кызыт кузе-гынат храмыш нангаяшлан огыл, а тудо ончыкыжым тушко шке кумылын коштшо айдеме лийже манын ышталтеш. Конешне, ача-ава-влак шкештат Черке службым йöратышаш улыт. Тыште мо ышталтым умылтарен, ме йочам шонаш таратена. Тудын ийготшым, вий-куатшым да кумылжым шотыш налман. Вес ганат толаш кумылжо лийже манын, службышто мыняр жап шоген кертмыж нерген ончылгоч шоналтыман.

Мемнан храм пелен рушарня школ уло. Тушто йоча Юмылан ўшаныше йолташ-влакым муын кертеш. Черке илыш дене илаш тўналаш тиде пеш пайдале. Тыгак тудо Евангелийым, святой-влакын илышыштым пален налеш, Черкын да черке пайрем-влакын значенийыштым умыла. Тылеч посна мемнан храмыште эше теве мо ышталтеш: *(кажныже шке приходын илышыж гыч примерым ешара)*. Чыла тиде йочалан черке общинын активный енге лияш да Христос дене ушнымаште Юмылан ўшаныше йолташ-влакым муаш полша.

Молитван кўлешлыкше

У тукымым шот дене ончен куштымашын пеш кўлешан ужашыже – йоча-влак верч ача-аван кумалмышт, тыгак йоча-влак дене пырля кумалмаш. Йоча шочмеке, икымше кечыла гычак тудын дене пырля кумалаш тўналман. Тидым кузе ышташ? Ава шке йочажым кидыш налеш, юмона ончыко шогалеш да «Отче наш», «Богородице Дево, радуйся» да моло молитва-влакым лудеш але мура. Йочан кушмыж семын тудым кугыен-влак дене пырля кумалмашке уша. Тудым шке мут дене кумалаш туныктымаш илышыште пеш кўлешан. Шкеж нерген,

ача-аваж нерген Юмылан каласен моштыжо. Илышыште лийше түр-лө ситуаций годым Юмо деч польшым йодаш кўлмө нерген йочалан умылтарыман. Неле годым молитвам лудаш але шке мут дене Юмым сөрвалаш туныктыман. Нелылык түрлө лиеш: иктаж-могай амал дене йоча лўдын але иктаж уда паша лийын колтен, иктаж йолташ дене але ешыште ваш умылымаш уке, лишыл ең чот черланен. Куан але сай лектыш лийме годым Юмылан таум ышташ туныктыман. Тидланат амал лектынак шога: канаш але унала миен толында, йочан да уло ешын илышыштыже поро вашталтыш лийын да тулеч молат.

Йочам ончен кушташ кресача-кресава-влак иктаж амаллан көра полшен огыт керт гын, нунын тўн пашашт – кресэрге але кресўдыр верч кумалмаш. Нуным чўчкыдын ужаш йөн уке гын, ача-авашт дене кылым йомдарыман огыл. Йоча таза лийже, ешыште шке изашольыж да ака-шўжарже-влак дене шкенжым сайын кучыжо, черкыш кумылын коштшо манын, тудын верч кумалза. Кузерак ила, ала ешыштышт иктаж нелылыкышт уло – эреак пален шогыза. Ача-ава ден кресача-кресава-влак умылышаш улыт: шке вий дене гына ни-мом ыштен керташ ок лий, сандене Юмым эре сөрвалыман.

Святой Возымаш да святой-влакын илышышт

Йочам Святой Возымаш да святой-влакын илышышт дене палымым ыштыман, тидын нерген умылаш лийшын каласкалыман. Таче але эрла службышто Евангелий гыч лудшаш ужашым тудлан храмыш кайыме деч ончыч каласкалыза. Тыге ышташ тўналыда гын, Евангелий лудмо годым тўткын колыштеш, палыме событий нерген шомак тудын шўмышкыжө да ушышкыжо шына.

Святой-влакын илышышт мыланна Юмын кўштымашым да Евангелийын туныктымыжым шуктымо пример улыт. Святой-влакын илышыштым пример шотеш ужын, шуко ең Христос почеш каен да шкежат святой лийын. Йоча шкеже могай святойын лўмжым нумалеш, ты святойын илыш корныж дене эн ончыч палдараш кўлеш. Тыгак мемнан жапысе святой-влакын илышышт нерген пален налме сай. Тидым йочалан умылаш куштылгырак да эше шонаш тарата: шукерте огыл лийше тыгай подвигым тудо шкеже ыштен кертеш ыле мо?

Пўтө да поро паша-влак

Көргө куатым пентгыдемдаш айдемылан шкем кучымаш да пўтө чот полшат. Пўтө годым уда кумылшупшмаш сорлыклатеш, тыгетый шкем кучен кертметым тергет. Тидын деч посна айдеме вес енлан служитлаш, йөраташ да обществыште шот дене илаш ямде ок лий. Шкем сорлыклен моштымаш илышыште йочаланат кўлеш

лиеш. Пўтым кучаш тунемше йоча, кушкын шумекше, илышын тўрлө шўрынжым сайынрак ужеш да умыла. Вет калык коклаште опкынланымаш, шкем сорлыклен кертдыме ег-влакын шала койышышт шарлен. Тидым южгунам сайлан шотлат да тидлан туныктат веле. Сандене йоча шкенжым изинек умылен мошташ тўналже манын, тудым пўтым кучаш да уда кумылшупшмашым сорлыклаш туныктыман. Йочан пўтым кучымыжо утыждене неле огыл, а сенен кертшашлык да шке кумылын шуктымо лийже. Кеч кугыенлан южгунам пенгыде да йодын моштышо лийман, но йочан кумылжымат шотыш налман. Пўтө кучымаш ик кочкышышто веле огыл лийшаш, тыште тўрлө формым ончал лекман.

Поро пашам ыштыме дене йоча еным чаманыше, йўратыше лиеш, весылан полшаш тунемеш. Тудын паша лектышыж верч «тый тыгай молодец улат!» манын моктыман огыл, а кўлан-гынат куаным кондымыжым ончыкташ кўлеш: «тый вет шке ужыч, кузе кувавай йывыртыш»; «черле рвезе пўлекым нале да кузе куаныш, ынде тудо вашкерак паремаш тўналеш». Вес енлан полшымыж верч йоча шке чоныштыжо куаным шижше. Милосердий пашам пырля шуктымо дене йочам порылан туныкташ лиеш. Мутлан, приходысо иктаж служенийште тудо кертмыж семын полша гын, шкенжын кўлешан улмыжым шижеш.

Кугыен-влакын христианин семын илыме примерышт

Шке ача-авам ончен, йоча шукылан тунемеш. Чонна ден шўлышнан могай улмыжо, шкем кузе кучымына дене ме шочшынам мут деч посна воспитатлена. Ача-ава лишыл ег-влакым проститлен мошта да еным чамана але уке? Иктаж азап лийын кая гын, шкем кузе кучат? Неле але куанле жапыште Юмо нерген шарнат мо? – чыла тидым йоча шке шинчаж дене ужеш да шўмышкыжө пышта. Юмын кўштымашыже-влакым кугыен-влак шкештат огыт шукто гын, нунын туныктен ойлымышт вийдыме лиеш, тидым шарныман. Йочам ончен куштымо йодышым ача-ава ик шонымаш дене, ваш келшен, шуктышаш улыт. Иктаж-могай ваш улыдымаш уло гын, шке коклаште мутланен налман, ўчашымашым йоча колшаш огыл. Ача-аван ваш улыдымышт да сырен ўчашымышт йоча чонеш келге сусырым коден кертеш. Воспитаний йодыш куштылго огыл, тыште ме Юмо деч посна нимом ыштен она керт. Юмо мыланна йочам пуэн гын, тудым шот дене ончен кушташ вийым да уш-акылымат пуа манын, чот ўшаныман. Йоча верч нойымым шотыш налде тыршыман, йөсө годым вуйым сакыман огыл, тыныс шўлышым арален коден, Юмын эрыкшылан ўшаныман.

Тынеш пурышаш кугыен дене мутланымаш

Священникын ик тўн цельже тыгай: Тынеш пураш ямдылалтше кугыен шкенжын сулыккан улмыжым умылыжо да, сулыкшо верч өкынен, тудым чон почын луктын каласыже. У илышым яндарын тўналаш, Юмым да тудын Черкыжым колыштын, сулык ваштареш кучедалын илаш кумылжо лекше.

Тынеш пуримо Таинством шукташ чаракым ыштыше иктаж амал уло але уке, тидым священник ваш мутланыме годым рашемда. *(Амал-влак могай лийын кертят, умбалнырак ончыктым).*

Ушым шындыше ег Тынеш пура гын, тудлан Евангелийым да духовный литературым лудаш, эр-кас молитва лудмо правилым шукташ темлыман. Тынеш пураш ямдылалтше ег ўшанымашын негызшым сайын пален налнеже гын, ямдылалтме жапым тудлан икмыняр тылзылан шуяш лиеш.

Тынеш пурташ чаракым ыштыше амал кок тўрлө лиеш

Вашталташ лийдыме амал-влак:

1. Айдеме ончыч Тынеш пурен гын, тудлан угыч Тынеш пураш ок лий. Илыш сайрак лийже манын, южыжо угыч Тынеш пураш төчат, тыге ышташ ок лий. Ончыч Тынеш пурышо, но Черке деч өрдыжтө кужу жап лийше енланат угыч Тынеш пурыман огыл. Черкыш тудо Покаяний – сулык касарыме – Таинстве гоч пörтылшаш.

2. Айдеме ончыч вес христианский конфессийыште Тынеш пурен гын, Православийыш тудо Миропомазаний але Покаяний Таинстве гоч куснышаш.

Вашталташ лийме амал-влак:

1. Юмылан айдеме ўшанен огыл але чын огыл ўшанен гын, Тынеш пурташ сайын ямдылыме дене ты енгын шонымашыже йөршын вашталт кертеш. Тунам тудын ончычсо умылымашыже Тынеш пураш чаракым ок ыште.

2. Айдеме неле сулыкышто ила, да канон почеш тудым Причастий Таинствыш пурташ ок лий гын, ты амал вашталташ лиймылан шотлалтеш. Вет Тынеш пураш ямдылалтме годым ты енг, сулыкшо верч öкынен, священник дене чон почын мутлана да Юмо полшымо дене шот дене илаш тўнгалаш кумылым ончыкта гын, тудым Тынеш пурташ лиеш.

Шым ияш деч кугурак йоча дене мутланымаш

Палыме лиймаш:

– Лүмет кузе? Мыняр ияш улат? Черкыште иктаж-кунам лийынат мо?

Ачат-ават тыйым мемнан деке Тынеш пурташ кондынешт, сандене мый тыланет тидын нерген изишак каласкалем. Тый ынде кугу улат да чыла умылет. Мом умылен от шукто гын, вигак йод.

Юмо да икымше айдеме-шамычын сулыкышт нерген

– Юмо нерген ойлымым колынат вет? Кө тиде тўням ыштен, Тудым Юмо маныт.

Теве кече да мланде кузе лийын шонет? Нуным Юмо ыштен.

Кузе тўрлө пеледыш-шамыч шочыныт? Нунымат Юмо ыштен.

Кузе энер, пыл, ең-влак лийыныт? Чыла тидым Юмо ыштен.

Икымше айдеме-шамычын илыме верыштым рай маныт, тудо пеш сылне лийын. Чаманаш гына логалеш, но икымше ең-шамыч Юмым колыштын огытыл, сандене осалын кидышкыже логалыныт. Йоча-влаклан чўчкыдын ойлат: палыдыме енлан омсам почаш ок лий, машина коштмо верыште куржталаш ок лий. Кугыенгын чарен ойлымыжым от колышт гын, осал паша лийын кертеш. Икымше айдеме-шамыч денат тыгак лийын. Нуно осал деч аралалт керттын огытыл, вара шкештат осал пашам ыштымыштым умылымым чар-неныт. Ең-влак осалым чўчкыдын ыштат, но Юмо нуным садак ок шўкал. Тыят южгунам титакым ыштен колтет, но ават тыйым садак йората. Ең-влак шукерте ожно йонгылышым ыштеныт, тидлан көра мландымбалне кужу жап осал озаланен. Тиде осал деч ең-влакым Юмо утараш шонен пыштен.

Ен-влак деке толаш манын, Юмо Шкежак Айдеме лийын. 2000 ий ончыч Юмо-Айдеме шочын. Тудын нерген тый шуко гана колынат – тиде Иисус Христос. Ен-влаклан полшаш манын, Тудо шуко öрыктарыше пашам ыштен, икте-весым йöратен илаш, кумалаш туныктен. Ен-влакым утарышаш верч Тудо Шкенжым чаманен огыл да мемнан верч, чыла ен-влак верч, ыресеш орланен колен. Осалым да колымашым сенен, Тудо кум кече гыч ылыж кынелын! Тудын колымашым сенгемыжым чыла ен-влак пайремлат, тиде кугу пайрем Кугече маналтеш. Юмо дене пырля илет гын, ынде курым-курымеш илаш лиеш! Ылыж кынелмыж деч вара Христос Шке тунемшыж-влак деке шуко гана толын, нылле кече эртымеке Тудо Пылпомышыш, Юмын Кугыжанышыш нöлталтын. Кö Юмым йöрата да Тудын кöштымыж-шамыч почеш илаш тырша гын, тыгай ен шкежат Юмын Кугыжанышыш логалеш.

Юмо эре мемнан дене пырля

Юмо мемнам коден каен огыл: шинчаш койдымын Тудо эре мемнан дене пырля. Йолташет-влак дене уремыште модат але мöнгыштö мален киет, Тудо тыйым садак ужеш. Черкым ен-влак Юмын пöрт маныт. Тыште тудын улмыжо эн чот палдырна. Тынеш пурыметет тый Юмо нерген шукырак пален налат, вет чонет Тудым шижаш да палаш тöналеш. Каваште пылым южгунам кече петыра гынат, шокшыжым шижме дене ме кече улмым палена. Але шинчам кумен шинчымет годым ават тыйым öндалеш гын, тый тудым садак палет. Тыгак меат Черкыште Юмо улмым шижына да палена.

Тынеш пуртымо нерген

Тый йöштылаш йöратет вет? А мушкылташ? Мушкылташ пешыжак от йöрате гынат, тидын деч посна илашок лий. Вöд мемнан кап гыч чыла лаврам мушкеш, кид-йолна ден чурийнам яндарым ышта. Кунам тыйым Тынеш пурташ кондат, тыйым вöд дене чывылтат, тыглай вöд дене огыл, а святой вöд дене. Святой вöд айдемым öмбачын мушкеш да эше чоным яндарым ышта. Тый капет улмым палет, но капет веле огыл, чонет улмымат шижат вет? Пален лий: Тынеш пуртымо вöд чоным эрыкта. Уло чон дене тый ача-аватым, йолташет-влакым йöратет. Но чонышто южгунам весела, а южгунам шöлык лиеш. Тудо йыр улшо тöням шижеш, сандене чонышто тöрлö шижмаш шочеш. Уже каласышна: шижмаш южгунам сай лиеш,

а южгунам – уда. Кажне айдемын чонжо сай дене веле огыл, уда денат кылдалтын кертеш. Осал дене кылдалтме койышым ме икымше ең-влак деч налынна. Но Тынеш пуртымо святой вўд тиде койыш деч эрыктен кертеш.

Тынеш пуртымо вўдын кугу вийже

Тынеш пуртымо святой вўд тыйын чонетым осал шонымаш да уда койыш-шоктыш деч эрыктен кертеш. Икымше айдеме-влакын сулыкыштан көра лийше осалым тиде вўд мушкын колта. Тынеш пуртымо вўдын тыгай кугу вийже кушеч лиеш, палет? А теве кушеч: кеч тыйым священник Тынеш пурташ тўналеш, но уло Тынеш пуртымашым Юмо Шке шукта. Святой вўд дене тыйын чонетым Тудо Шкеак эрыкта да мушкеш.

Тынеш пуртымо деч вара Миром шўрымаш

Тынеш пуртымо годым святой вўд дене чывылтымеке (*але купельыш пурен лекмеке*) тыланет тамле пушан ўйым шўрат. Тудым *миро* маныт, тудын пушыжо пеш тамле, вет тудым ямдылыме годым эн чапле ароматым кучылтыт. Миродене ожно кугыжам, священник ден пророк-шамычым шўреныт. Юмын эрыкшым палыше святой ең-влакым пророк маныныт. Тынеш пуртымо годым тыгай ўйдене тыйымат шўрат. Умылет, кузе чот тыйым Юмо йўрата, кугыжаден пророк-шамычлан шўрымө ўйым тыланетат шўрат. Тиде тамле пушан святитлыме миродене гоч тыланет Юмо тўрлө моштымашым да пөлекым пуа. Сангашкет шўрымөдене тыйын ушет волгалтеш. Шинчашкет шўралтем гын, тый Юмым шижаш да палаш тўналат. Юмын мутшым колын да умылен мошто манын, пылышышкет шўралтем. Кидет сай пашам веле ыштыже манын, кидышкет шўралтем. Йолет чын корнодене коштшо манын, йолышкет шўралтем. Шўмет Юмым шижше да йўратыже манын, онгышкет шўралтем. Чыла тиде порылыкым тый шкеже Юмо полшымодене сайын аралаш тўналат гын, Тудо эре тый денет лиеш. Кажне шўралтымем годым тый ожнысо өрыктарыше шомакым ойло, «Аминь» ман. Тиде мутым марлаш кусараш гын, «тек тыгак лиеш» манмым ончыкта.

Святой Причастий

Тынеш пуримет деч вара тый чылашт дене пырля шке көргышкет Святой Тайным налын керта. Причастийым тыге маныт, вет тудо –

тайне. Тидым марлаже эше Пырчесым але Юмындарым подылмаш маныт. Юмылан ўшаныше ең-шамыч тиде тайне нерген чылан палат. Причастий годым кинде да тамле йошкар арака гоч айдемылан Иисус Христосын Капше ден Вўржō пуалтеш. Молан тиде ышталтеш? Родо-тукым-шамычым «ик вўр улыт» маныт, вет кугезышт деч куснышо нунын вўрышт икгай, сандене нуным тыге лўмдат. Ме Пырчесым але Юмындарым подылына гын, Юмын Вўржō мемнан кўргыштына лиеш. Тунам Христос Юмо мыланнат Шкеж гай лияш полша, вет мемнан капыштына Тудын Капше ден Вўржō лийыт.

Тынеш пурымо деч варасе илыш

Тынеш пурымо деч вара тыланет Юмым эре шарнен илыман. Эрдене да кастене молитвам лудман, кумалман. Молитвам лудмо дене ме Юмым сўрвалена, Тудын дене мутланена. Тидым мут дене веле огыл, уло шўм дене ыштыман. Ача-аван туныктымo молитвам лудаш але шке мут дене йодаш лиеш. Юмылан шке нерген, лишыл ең-влак нерген эн тыглай мут дене каласаш лиеш: «Господь, полшо мыланем! Господь, мыйын ачам ден авамым утаре!»

Мемнан храмыш кошташ тўнгалат гын, ме пеш куанена. Чылашт дене пырля кумалаш да Пырчесым подылаш тўнгалат гын, ме эшат чот йывыртена. Эркын дене чыла нерген пален налат: молан храмыште юмоҥа-влак кўлыт, Черкын могай пайремже-влак улыт, Юмылан служитлыме годым могай мурым мурат?

Шерге (*лўм*), мый тыйым куанен вучаш тўналам!

Самырык ең дене мутланымаш

Палыме лиймаш:

– Лүмет кузе? Мыняр ияш улат? Тынеш пураш тый шке шонен пыштенат мо? Тынеш пурымо нерген мом палет?

Тынеш пураш шкеак шонен пыштыметлан мый куанем. Мом палыметым сайынрак рашемдаш манын, Тынеш пуртымо радам нерген тыланет умылтарем. Тиде кугу событий кужу жаплан ушеш кодшо манын, сайын колышт. Мом умылен от шукто гын, лүдын ит шого, уэш йод.

– Тўняште шуко осал улмым тый ынде утларак умылет вет?

Шкеже кузе шонет, тўняште сайже але осалже шукуырак?

Изи улмо годым тўня чылажат пеш сай гай чучеш. Вет тунам шке суртышто, шке ешыште йочам чот чаманат да тўняште улшо осал деч аралат. Южгунам иктаж уда паша лийын кая гын, тунам тидым тўрлаташ лиймылан шотлет. Кугурак лийме семын шке йырет улшо чын огылым, торжалыкым да ондалымашым утларак ужат.

– Осалже кушеч лектын шога? Тый кузе шонет, осалым кузе сенаш лиеш?

Чыла осал ең ден преступник-шамычым, иктыш чумырен, иктаж тора островыш колташ але пытараш кўлеш манын, южо ең ойла. Тыге ышташ лиеш гын, тидын деч вара пиалан илыш толеш ыле мо? Айда пырля шоналтена. Поро ең-влак гына кодыт гынат, нунын кокла гыч иктажше адак вуйлатыше лиеш. Власть кучышо ең-влак чўчкыдын локтылалтыт. Нуно адак икте-весьышт дене ўчашаш тўналыт да порылыкыштым йомдарат. Кызыт кеч уда ең-влакат улыт, элын илышыжым вуйлатымаште коклан йонгылышат лиеш, но тидлан кўра гына огыл тўняште осал уло. Осал ожнак айдемын пўртўсышкыжў да кажне еңын кўргышкыжў пурен. Тиде эше чот шукерте ожно тўняште илыше икымше айдеме-шамычын сулыкыштан кўра лийын.

Икымше айдеме-шамычын сулыкышт

– Шке нергенет шоналте. Тыге ышем гын, сай огыл манын палымет үмбач южгунам икеат осалым ыштенат вет? Тидлан көра шкаланет уда лийын, но тый садак шкендым кучен кертын отыл. Илышыште тыге лийын вет?

Тидлан көра шкеч нерген «мый эн чот уда айдеме улам» манын, ит шоно. Айдемын пүртүсыштыжө тыгай койыш ожнысек уло. Тиде мыланна шукерте ожно илыше икымше айдеме-шамыч деч куснен толын. Адам ден Ева лийме нерген да нунын сулыкышт нерген тый колынат вет? Южгунам ең-влак тыге ойлат: Адам ден Ева райыште олмам кочкыныт да тидын дене сулыкым ыштеныт. Тыге ойлымо чын огыл. Адам ден Ева райыште улмышт годым Юмын кўштымыжым шуктен огытыл, а диаволын шояжлан ўшаненыт. Тыге нуно осалын кид йымакыже логалыныт. Тидлан көра Юмо нуным рай гыч поктен луктын, да тидлан көра эше айдеме тукумын пүртүсшө вашталтын. Адам ден Ева мемнан кугезына улыт, сандене тиде сулык мемнан деке тукумла гоч куснен толын. Тынеш пурымо дене ме ожнысо тиде уда пүртүснам вашталтена, ты осалым сенена да Юмо дене уэш ушнен илаш тўнгалына.

Кумытло Юмо нерген

Христиан-влак Кумытло Юмылан ўшанат – Ача, Эрге да Святой Шўлышлан. Эн святой Троицын кажне тўсшө – Юмо, но тиде кум Юмо огыл, а ик Юмо. Юмын тиде тайныжым айдемылан мучаш марте ны умылен, ны умылтарен керташ ок лий. Кумытло Юмо Шкенжым айдемылан кум Суксо тўс дене ончыктен.

– Мемнам, Кумытло Юмылан ўшаныше-влакым, христианин маныт. Но молан тыге лўмдат? Христос нерген тый икеже мом палет? Молан Тудым эше Утарыше маныт, тый тидым палет мо?

Кунам вўд ташлымаш але пожар лиеш гын, ең-влаклан польш кўлеш. Тыгай неле жапыште весе-влак огыт полшо гын, нуно пытат. Кунам ең-влак осалын кид йымакыже логалыныт да шкеже тидым умылымым чарненыт, нунылан польш кўлын. Ең-влакым осалын властыше деч утараш манын, мландымбаке Юмын Эрге Христос толын. Яндар Ёдыр Мария деч шочмыж дене Тудо Шкежат айдеме

лийын – Юмо да айдеме Иисус Христос. Тый Евангелийым лудат да пален налат, кузе Тудо түрлө öрыктарыше чудым ыштен. Вуд умбач коштын, черле-влакым паремден, колышо-шамычым ылыжтен кы-нелтен да икмыняр кинде дене тужем дене еным теммеш пукшен керттын. Тудо ен-влакым тугай кугу порылыкклан да йöратымашлан туныктен, Тудын деч ончыч тидлан нигö да нигунам туныктен огыл. Тудын ойлымыжым колышташ ир мландыш тужем дене ен погы-нен. Иисус Христос мландымбаке ен-влакым туныкташ веле огыл толын, Тудо Шкенжым надыр (жертве) шотеш пуэн да колымашым сенен. Ёресеш орланен колымым Тудо Шке кумылын чытен, Юмо улмыжлан көра кум кече гыч ылыж кынелын да айдеме пүртүсым паремден. Ме Христос дене ушнен илена гын, мемнан пүртүсна вашталтеш, да ме шкеат утарыме лийына.

Тынеш пурымашын күлешлыкше

– Ен-влак молан Тынеш пурат, тый тидын нерген шоненат мо? Молан тыланетат Тынеш пураш күлеш?

Южыжо шона: Тынеш пурет гын, таза да пиалан лият, илышыште түрлө йөн лектын шогаш тўналеш. Но айдеме мландымбаке таза да йöным мушо лияш гына толеш гын, тудын илыш нерген умылы-машыже пеш ўлыкшö лиеш ыле. Тазалык, пиал, йөн лектын шогымо да уло илышат пеш вашке эртен каят. Юмо айдемым Шкеж семынак эрыканым ыштен да ужын керташ лийдыме күкшытыш нöтталын. Кажне ен йöратен да уым шонен луктын мошта, шкенжым да шке илышыжым вашталтен кертеш. Тынеш пурымаш айдемылан шке көргыж гыч осалым куклен лукташ полша да Юмо гай лияш йö-ным пуа. Христослан ўшанен Тынеш пурышо кажне ен куатым на-леш да чыла осалым, диаволым да колымашым сенен кертше лиеш. Илышыште тидым ышташ тудлан Юмо полшаш тўналеш.

Тынеш пуртымo радам

Шурным ўдаш ямдылалтме годым ончыч мландым куралыт, пуш-кыдемдат, тушеч чыла шўкшудым корандат. Тынеш пурен, Юмо дене ушнымo деч ончыч шке чоным тыгак ямдылаш күлеш. Илышым ты марте кузе эртарымым шергал лектын, тушто лийше чыла осал деч, «аяр шўкшудо» деч чоным эрыктыман. Мом удам шонымo, ойлымо, ыштыме – чыла тидын верч Юмо деч прощенийым йодман. Тынеш

пурымо годым мутым пуыман: диавол да тудын чыла осал пашаж деч корангам, ончыкыжым тыгай сулыкым ышташ ом тўнал манын, сōрыман. Христос дене лияш да Тудын кўштымыжым шуктен илаш Юмылан товатлыман. Изи йоча-влак верч тыгай сōрымашым тудын кресава-кресачаже пуат. Но тый уже кугу улат, сандене кресава-кресачат дене пырля шкеат ойлен кертат. Каласет: *«Мый чыла тиде осал деч корангам да, Христослан ўшанен, Тудын дене ушнем»*. Тынеш пуртымo годым тый святой вўдыш пурет але тыйым святой вўд дене чывылтат. Вўдыш пурымаш – тиде колымашын, Христос дене пырля ыресеш пудалалтмын символжо. А вўд гыч лекмаш – тиде Христосын ылыж кынешме символжо. Ача, Эрге да Святой Шўлыш лўмеш тый вўдышкō чылаже кум гана пурет. Тынеш пуртымo Таинствым Юмо Шке шукта, ме веле Тудым она уж. Сандене Тынеш пуртымo вўдын куатше кугу, тудо чоным осал деч эрыктен кертеш. Тынеш пурымет деч вара тый ош вургемым чиет, ош вургем яндарлыкым да святостыым ончыкта.

Святой Причастий

Тынеш пурымет деч вара тый шке кōргышкет Святой Тайным налын кертат. Причастийым тыге маныт, вет тудо – тайне. Тидым марлаже эше Пырчесым але Юмындарым подылмаш маныт. Юмылан ўшаныше ен-шамыч веле тиде тайне нерген палат. Тўнясе чыла сулык верч Господь Шкенжым надыр шотеш (жертве семын) пуэн. Святой Причастий годым тидым шарнат. Тунам кинде ден йошкар арака Иисус Христосын Капше ден Вўрышкыжō савырнат. Тиде кинде ден йошкар арака ынде ыресеш пудалыме да ылыж кынешше Иисусын Капше ден ен-влакын сулыкышт верч ырес гыч йогышо Тудын Вўржō лиеш. Христосын Капше ден Вўржым шке кōргышкыжō подылшо айдеме святилалтеш, Святой Шўлышын порылыкшым налын, святой ен гай лиеш. Кузе эмлымверыште черле енлан сай вўрым колтат, тыгак мыланна Господь Шкенжын Вўржым пуа да мемнам сулык деч паремда.

Тынеш пурымo деч варасе илыш

Тынеш пурымым кокымшо гана шочмаш дене тагастарат. Юмо дене пырля илаш манын, Тынеш пурымo годым кокымшо гана шочат. Но шкеже тыршаш от тўнал гын, Юмо тыйын илышетым ок вашталте. Чыла кертше Юмо айдемын эрыкшым жапла, кумылет

ваштареш ок ыште. Сулык ден түрлө осалым сенаш тый шке от шогал гын, Господь кумылет ваштареш ок кай да ок утаре. Омсам почмеке, күлеш верыш от пуру гын, пайдаже ок лий. Тый шке тыршаш от тўнал гын, Тынеш пурымет денат тыгак лиеш. У илышыш пураш кумылет лектеш манын, мый ўшанем. Иканаште чыла палаш да чын ыштен мошташ ок лий, но тыланет Юмо Шке полшаш тўналеш. Тидлан молитвам лудаш да Черке службыш кошташ күлеш. Тўн Таинстве – тиде Причастий. Кажне рушарнян Черке чыла христианиным Юмын литургийыш ўжеш, а тушто Святой Причастийыш ушнаш лиеш. У илышыштет тыланет священник полшаш тўналеш. Илыш корныштет лийше сай ден осалже нерген тудлан чон почын каласкален кертат. Тудын канашыже полшымо дене порылыклан, чын ўшанымаш ден йўратымашлан тунемат. Мемнан общиныште тый у йолташ-шамычым муат манын, мый ўшанем. Черке приходышто самырык-влак дене пырля шуко паша ышталтеш, кумылет лиеш гын, тыят тышке ушнен кертат. *(Приходышто мо ышталтме да кушто полиен кертмыж нерген каласкалаш).*

Черкыште тый порылык, йўратымаш да ваш полшымым веле огыл, тыгак иктаж уда койышым ужат гын, ит өр. Шуко ең тыйын семынак илышыште у корным тўналеш веле, кеч-могай айдемылан иканаште вашталташ неле. Юмо дене пырля у семын илаш нунат эше тунемыт веле, чылажат але ончылно. Илышет эркин дене сай вельш вашталташ тўналеш. Но тиде корно неле, вет осал ваштареш шогаш неле. Осал шкенжым түрлө семын ончыктен мошта: тудо шыде веле огыл, а чоным алгаштарыше сайла койын кертеш. Южгунам гын чын гай чучеш, умылен шуктыде, шоналтет: «мо вара, чылан тыге илат вет». Нелылык деч лўдде, Христос дене пырля лияш тыршет гын, айдемылан могай кўкшыт пўралтын, тушко лишемат. Тиде кўкшытшө – святость, эрык, яндар йўратымаш. Тыге тыршет гын, Тынеш пурымашет дене тыйын мландымбалысе илышет веле огыл вашталтеш, а курымашлык илышлан тўналтыш тыштак, мландымбалне, лиеш. Курымашлык илыш – тиде Юмо да чыла святой-влак дене пырля илыме куан.

Пуэдышаш материал:

1 – марла; 2 – церковно-славянский, руш да марий йылме дене.

ЎШАНЫМАШЫН СИМВОЛЖО

¹Инанем чыла кучен Ашныше ик Ача Юмылан, пылпомышым, мландым, чыла ужмынам да уждымынам Пўрышылан.

²Юмо дечын шочшо Иктак веле Юмын Эргыже Господь Иисус Христослан, чыла курым дечат ожно улшо Ача Юмо дечын шочшылан. Волгыдо гычын лекше Волгыдо улмыжлан. Чын Юмо дечын шочшо пўрыдымō чын Юмо улмыжлан, Ачаж дене иктак улмыжлан, Тудын чыла пўрымыжлан.

³Мемнан верчна, айдеме-шамычым, мемнам, утарышаш верч, Пылпомыш гычын волен, Святой Шўлышын куатше дене Мария лўман Ёдыр дечын капан айдеме лиймыжлан инанем.

⁴Понтий Пилат улмо годым мемнан верчна ыресеш пудалалтме орлыкым чытен колымыжлан, тойымылан,

⁵Юмын законышто каласыме гаяк, кумшо кечын ылыж кынелмыжлан.

⁶Пылпомышко кўзен каен, Ача Юмын пурла мोगыреш шичмыжлан инанем.

⁷Илыше айдеме-шамычым, колышо айдеме-шамычымат судитлаш кугу чап дене вес гана толшашыжлан, Тудын Кугыжанышыже пытышашлык огыллан.

⁸Адак Святой Шўлышын Илымашым пўрышō Юмо улмыжлан, Ача Юмо гычын лекмыжлан. Ача да Эрге Юмо дене иквереш моктен кумалаш кўлмылан. Пророк-шамыч гоч Тудын ойлымыжлан.

⁹Апостол-шамычын мланде ўмбалне чыла иктеш туныктен кодымо Святой Черкылан.

¹⁰Язык гычын эрыкталтшаш верч ик гана веле Тынеш пурышашлан инанем.

¹¹Ўшанен вучем колышо айдеме-шамычын ылыж кынелшашыштым,

¹²курымеш илышашымат. Аминь.

ЎШАНЫМАШЫН СИМВОЛЖО

(церковно-славянский, руш да марий йылме дене)

1. Верую во Единого Бога Отца, Вседержителя, Творца небу и земли, видимым же всем и невидимым.

Верую в единого Бога Отца, Вседержителя, Творца неба и земли, всего видимого и невидимого.

¹Инанем чыла кучен Ашныше ик Ача Юмылан, пылпомышым, мландым, чыла ужмынам да уждымынам Пўрышылан.

2. И во единого Господа Иисуса Христа, Сына Божия, едиnorodного, Иже от Отца рожденного прежде всех век, Света от Света, Бога истинна от Бога истинна, рожденна, несотворенна, единосущна Отцу, Имже вся быша.

И в единого Господа Иисуса Христа, Сына Божия, Единородного, рожденного от Отца прежде всех веков: Света от Света, Бога истинного от Бога истинного, рожденного, не сотворенного, одного существа с Отцом, Им же все сотворено.

²Юмо дечын шочшо Иктак веле Юмын Эргыже Господь Иисус Христослан, чыла курым дечат ожно улшо Ача Юмо дечын шочшылан. Волгыдо гычын лекше Волгыдо улмыжлан. Чын Юмо дечын шочшо пўрыдымō чын Юмо улмыжлан, Ачаж дене иктак улмыжлан, Тудын чыла пўрымыжлан.

3. Нас ради человек и нашего ради спасения сшедшаго с небес, и воплотившагося от Духа Свята и Марии Девы, и вочеловечшася.

Ради нас людей и ради нашего спасения сшедшего с небес, и принявшего плоть от Духа Святого и Марии Девы, и ставшего человеком.

³Мемнан верчна, айдеме-шамычым, мемнам, утарышаш верч, Пылпомыш гычын волен, Святой Шўлышын куатше дене Мария лўман Ёдыр дечын капан айдеме лиймыжлан инанем.

4. Распятого же за ны при Понтийстем Пилате, и страдавша и погребенна.

Распятого же за нас при Понтийском Пилате, и страдавшего, и погребенного.

⁴Понтий Пилат улмо годым мемнан верчна ыресеш пудалалтме орлыкым чытен колымыжлан, тойымылан,

5. И воскресшаго в третий день по Писанием.

И воскресшего в третий день согласно Писаниям.

⁵Юмын законышто каласыме гаяк, кумшо кечын ыльж кынелмыжлан.

6. И возшедшаго на небеса, и сидяща одесную Отца.

И восшедшего на небеса, и сидящего по правую сторону от Отца.

⁶Пылпомышко кўзен каен, Ача Юмын пурла могыреш шичмыжлан инанем.

7. И паки грядущаго со славою судити живым и мертвым, Егоже царствию не будет конца.

И снова грядущего со славою, чтобы судить живых и мертвых, и Его Царству не будет конца.

⁷Илыше айдеме-шамычым, колышо айдеме-шамычымат судитлаш кугу чап дене вес гана толшашыжлан, Тудын Кугыжанышыже пытышашлык огыллан.

8. И в Духа Святаго, Господа, животворящаго, Иже от Отца исходящаго, Иже со Отцем и Сыном спокланяема и сславима, глаголавшаго Пророки.

И в Духа Святого, Господа, дающего жизнь, от Отца исходящего, Которому мы поклоняемся и Которого прославляем наравне с Отцом и Сыном. Именно Он говорил через пророков.

⁸Адак Святой Шўлышын Илымашым пўрышö Юмо улмыжлан, Ача Юмо гычын лекмыжлан. Ача да Эрге Юмо дене иквереш моктен кумалаш кўлмылан. Пророк-шамыч гоч Тудын ойлымыжлан.

9. Во Едину Святую, Соборную и Апостольскую Церковь.

В единую святую, соборную и апостольскую Церковь.

⁹Апостол-шамычын мланде ўмбалне чыла иктеш туныктен кодымо Святой Черкылан.

10. Исповедую едино Крещение, во оставление грехов.

Признаю одно-единственное Крещение для прощения грехов.

¹⁰Язык гычын эрыкталтшаш верч ик гана веле Тынеш пурышашлан инанем.

11. Чаю воскресения мертвых.

Ожидаю воскресения мертвых,

¹¹Ўшанен вучем колышо айдеме-шамычын ылыж кынелшашыштым,

12. И жизни будущего века. Аминь.

и жизни будущего века. Аминь (истинно так).

¹²курымеш илышашымат. Аминь.

ТҮН МОЛИТВА-ВЛАК

Святой Шүлышлан молитва (Царю Небесный)

Пылпомышысо Кугыжа, Чынлан тунуктен йывырткытше Шүлыш, Тый чыла вере улат, чыла ситарет, керек-могай порылы-кат Тый дечет лектеш, ылышым Тый пуэт, көргышкына толын пурен иле, чыла осал дечат мемнам эрыкте, Поро Юмо, мемнан чоннам утаре.

Господь Юмылан молитва (Отче наш)

Пылпомышто улшо мемнан Ачана! Тыйын лүмет мокталтше, Тыйын Кугыжанышет толжо, Тыйын эрыкет мланде үмбалнат Пылпомышысо гаяк лийже. Мемнан ылышаш киндым, тачылыкым, мыланна пу; кудалте мемнан язык-шамычнам, весе-шамычын мыланна ыштыме языкыштым кудалтымына гаяк; языкышке мемнам ит пурто, осал дечын мемнам утаре.

Юмын Эн Святой Аважлан муро (Богородице Дево, радуйся)

Юмым Шочыктышо Ёдыр, йывырте, Поро Пүрымашан Мария, Тый денет Юмо; чыла ўдырамаш дечат утла Тый поро пүрымашан улат, Тый дечет Шочшат поро пүрымашан, вет мемнан чоннам Утарышым Тый шочыктенат.

Юмын 10 күштүмашыже

1. Господь Юмет тыйын Мый улам, Мый дечем моло юмо тыйын ончылнет ынже лий.

2. Пылпомышто, мландыште, вўдыштö улшо нимо пўрымö-шамычын тўсыштым ыштен ит шогалте, нунылан Юмо олмеш ит ку-мал.

3. Господь Юметын лўмжым арамыш ит ойло.

4. Святитлаш манын, шуматкечым шарне, куд кечым тырше, чыла пашатым ыште, а шымше кече – шуматкече – тыйын Господь Юмет-лан.

5. Шке ачатым, аватым пагале, тыланет поро пиал лиеш, мланде ўмбалне тый кужу ўмыран лият.

6. Ит пушт.

7. Ит яжарлане.

8. Ит шолышт.

9. Шойыштын, ең ўмбаке ит ойло.

10. Шке лишылетын ватыжым ит шоно, суртшылан, тарзыжлан, ушкалжылан, оселжылан, мо тыйын лишылетын уло – ниможланат ит кóране.

Шарныктыш

Тынеш пурышо кугыен ден кугурак йоча-влакын пелен мо лийшаш:

1. Тынеш пурымо годым чийышаш тувыр. Ёдырамашын вуйыштыжо – шовыч.
2. Онгыш сакышаш Ырес – вичкыж кандыраште але цепочкишто.
3. Тапычке.
4. Шўргўштыш (созык).
5. Йочан Шочмо нерген свидетельствыже (оригинал але копия).
6. Кугыен-влакын – Тынеш пураш ямдылалтме шотышто **«Катехизатор дене мутланыме нерген свидетельстве»**.

Азалан пелен мом налман:

1. Тынеш пуртымо годым чиктышаш вургем.
2. Онгыш сакышаш Ырес – вичкыж кандыраште але цепочкишто.
3. Шўргўштыш (созык) да икмыняр азавакш (пеленко).
4. Икмыняр салфетке ден подгузник.
5. Йочан Шочмо нерген свидетельствыже (оригинал але копия).
6. Ача-ава ден кресача-кресава-влакын – Тынеш пурташ ямдылалтме шотышто **«Катехизатор дене мутланыме нерген свидетельстве»**.

Мутланымаш эртыме нерген свидетельстве образец-влак:

РУССКАЯ ПРАВОСЛАВНАЯ ЦЕРКОВЬ

Йошкар-Олинская и Марийская Митрополия

название благочиния

СВИДЕТЕЛЬСТВО №

о прохождении огласительных бесед

Настоящим удостоверяется, что _____

Ф.И.О.

принял(а) участие в огласительных беседах _____

место проведения

название населенного пункта

Темы первого оглашения:

О значении веры в Бога.

О Священном Писании и Священном Предании.

О заповедях Божиих.

О любви к Богу. О любви к ближнему.

Темы второго оглашения:

О Боге. Троица.

Бог – Творец мира.

О грехе.

О Боговоплощении и Искуплении.

О Церкви. О Таинствах.

Символ веры.

М.п.

Подпись катехизатора: _____ / _____ /

Подпись священника: _____ / _____

РУССКАЯ ПРАВОСЛАВНАЯ ЦЕРКОВЬ
Волжская и Сернурская Епархия

название благочиния _____

СВИДЕТЕЛЬСТВО №
о прохождении огласительных бесед

Настоящим удостоверяется, что _____

Ф.И.О.

принял(а) участие в огласительных беседах _____

место проведения _____

название населенного пункта _____

Темы первого оглашения:

- О значении веры в Бога.*
- О Священном Писании и Священном Предании.*
- О заповедях Божиих.*
- О любви к Богу. О любви к ближнему.*

Темы второго оглашения:

- О Боге. Троица.*
- Бог – Творец мира.*
- О грехе.*
- О Боговоплощении и Искуплении.*
- О Церкви. О Таинствах.*
- Символ веры.*

М.п.

Подпись катехизатора: _____ / _____ /

Подпись священника: _____ / _____ /

ВУЙЛЫМАШ

Ончылмут.....	3
Катехизаторын мутланыме радамже.....	5
Катехизатор могай лийшаш.....	7
Катехизаторын тўн йонгылышыжо-влак.....	9
Икымше мутланымаш.....	11
Кокымшо мутланымаш.....	28
Ача-ава да кресава-кресача дене мутланымаш.....	45
Тынеш пурышаш кугуен дене мутланымаш.....	49
Шым ияш деч кугурак йоча дене мутланымаш.....	51
Самырык ен дене мутланымаш.....	55
Ўшанымашын символжо	60
Тўн молитва-влак.....	63
Юмын кўштымашыже-влак	64
Шарныктыш.....	65
Свидетельствын образецше-влак.....	66

ТЫНЕС ПУРТАШ ЯМДЫЛЫШЫЛАН ПОЛЫШ

На марийском (луговом) языке

ПОСОБИЕ ПО ОГЛАШЕНИЮ

Ответственный за выпуск
протоиерей Николай Чузаев

Бумага офсетная. Тираж   экз. Заказ №
Отпечатано в типографии « ».